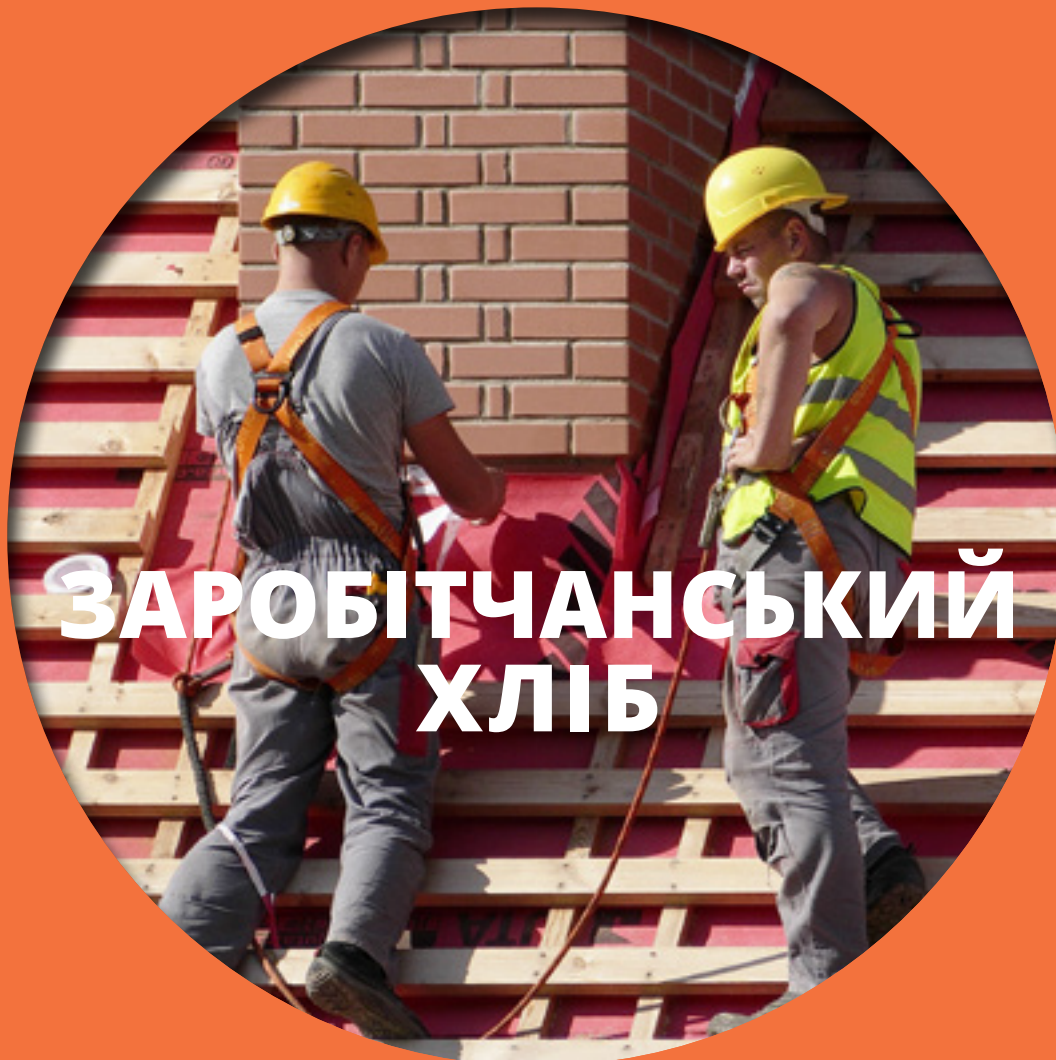

ЗАРОБІТЧАНСЬКИЙ ХЛІБ

У Чехії вони – “чорнороби” і “нелегали”, які “збивають зарплати” і відбирають робочі місця у місцевих... Правда, таку роботу чехи виконувати не дуже бажають — бо це ж важка фізична праця, тож чеські працедавці шукають іноземних робітників... В Україні ж вони стають “зрадниками”, “втікачами від проблем”, “носіями ковіду” або “банкоматами” в кращому випадку. І ніхто особливо не хоче їм допомогти — хіба що посередники (за немалі гроші) й нечисленні активісти (безкоштовно, але звучить це дивно)...

А також у номері:

День Незалежності в Празі, нагорода для Левка Довговича, вишиванка у Празі 6, голешовицько-київський мурал, нові карантинні терміни, хто “годує” бюджет України, розмова із Ярославом Чепом про посередників та профспілки для іноземних робітників, трудова міграція під час і після пандемії, якою є міграційна ситуація у Чехії та сусідніх

країнах, українка розповідає про своє заміжжя із чехом, а українець — як опинився і “піднявся” у Празі, репортаж із черешневого поля, їхати додому чи залишитися в Італії — дилема для української молоді, фільм про трудову міграцію –

Нагороджено українського діяча Словаччини та Чехії Левка Довговича

Обкладинка книги споменів Левка Довговича.

Україна вшанувала Левка Довговича, художнього керівника та диригента Українського народного хору «Карпати» (Кошице, Словацька Республіка), колишнього президента Європейського Конгресу Українців (ЄКУ). Йому присвоїли звання «Заслужений діяч мистецтв України». Також було

нагороджено Миколу-Мирослава Петрецького, президента Союзу Українців Румунії, члена Управи ЄКУ, який отримав орден «За заслуги» III ступеня «за вагомий особистий внесок у зміцнення міжнародного авторитету України, розвиток міждержавного співробітництва, плідну громадську діяльність». Управа УІЧР та ЄКУ вітає панів Довговича та Петрецького із цими визначними нагородами. Левко Довгович є політичним в'язнем. У 1950 році, у віці 14 років, його було засуджено на десять років сталінських таборів, оскільки у нього знайшли антикомуністичну листівку і його батькові, ужгородському греко-католицькому священикові, вдалося перейти кордон із Чехословаччиною. У таборі він здійснив підкоп, і, за сприяння вчительки та місцевого ветерана війни, втік. Йому вдалося пройти понад дві сотні кілометрів, коли його затримав патруль, і відправив назад до гулагу із суворішим покаранням. Однак там невдовзі вибухнуло повстання, у якому Левко взяв участь. Багатьох бунтарів розстріляли й згодом повісили, однак через Левкові через низький вік дали «лише» ще десять років суворого режиму. У таборі згодом його навчив співати ув'язнений українець, і Левко

став керівником хору в'язнів. Звільнили його у 1956 році через хворобу. Закінчивши Ужгородське музичне училище, напівлегально емігрував до батька, до чеського Дечіна. Навчався у медичній школі Усті-над-Лабем, був стоматологом, згодом закінчив пражську консерваторію та диригував пражським Українським хором, а згодом – Піддуклянським українським народним ансамблем у Пращеві та багатьма іншими фольклорними колективами. З наступом «нормалізації», у 1971 році, його відрухували з університету і заборонили займатися українськими хорами, тож Левкові довелося перекавалікуватися у будівельника. Лише у 1985 році йому вдалося створити хор «Карпати». На початку 1990-х створив «Пласт» у Словаччині, координаційну раду українських організацій СР. Вищу освіту здобув у 1994 році в Карловому університеті. Двічі був президентом ЄКУ, має ряд словацьких та українських відзнак та нагород. 17 листопада, у прямому ефірі Чеського телебачення та словацького каналу RTVS у Національному театрі прийматиме Премію «Пам'ять нації».

дар

Прага побачила українську вишивку

Виставка вишуканого українського національного вбрання відбувалася у 6-тому районі Праги. Вулична виставка «Щірі» (в чеській назві – «Ke kořenům») подорожувала різними містами Чехії, і, нарешті, її змогли побачити пражани від 3 до 24 серпня на площі Свободи, що у мікрорайоні Бубенеч, біля галереї «Скленяк». Захід міг відбутися завдяки співпраці мерії міського району Прага 6 з Посольством України в ЧР під патронатом членкині представництва міста пані Еви Смутної. Виставка презентує наочне зображення спільного проекту київського музею Івана Гончара та торгового дому «Домосфера». Це – 19 мистецьких фотографій відомих осіб українського культурного життя в історичних народних костюмах кінця XIX – початку XX століття з різних регіонів України. Під час вернісажу виставки також

демонструвалися справжні костюми з приватних збірок українців Праги та особливі моделі етнографічної студії «Волошка» з Києва. Музично супроводжував вернісаж молодий український музикант Ярослав Немеш, який виконував козацькі пісні на бандурі. Виступив також колектив «Джерело» з дещо сучаснішим репертуаром. Це була одна з перших «живих» акцій після довгої вимушеної перерви в культурному житті пражської української громади. Виставку могли бачити не лише жителі столиці, а й іноземці – представники інших держав, адже саме тут знаходяться резиденції більшості іноземних посольств. На відкриття завітала депутатка парламенту Чехії, заступниця голови урядової комісії з питань національних меншин Гелена Валкова, яка відзначила, що українці є однією з найпомітніших національних меншин у Чехії, а тому

Під час відкриття виставки «Щірі» – «Ke kořenům» у 6-тому пражському районі. Фото: fb Praha 6

вона докладатиме зусиль, щоб українці у Празі змогли отримати свій культурно-освітній центр. Нове приміщення стало б заміною Музею визвольної боротьби України, який було знищено під час бомбардування Праги навесні 1945 року.

Вл. інф.

День Незалежності України в Чехії: урочистості, концерти, дискусії...

З нагоди відзначення Дня українського прапора та Дня незалежності України в Посольстві України в Чехії відбулося відкриття виставки фотографій Євгена Кукли про події Революції Гідності в Києві. З 25 серпня виставка доступна до перегляду в робочі дні за попередньою реєстрацією. Також перед будівлею дипломатичної установи був урочисто піднятий бойовий прапор однієї з військових частин, які боронять незалежність України на сході. Після вітальної промови посла України Євгена Перебийноса, який нагадав, що останні шість років Україна змушена зі зброєю обороняти свою незалежність і що чимало бійців вже віддало свої життя за те, щоб майорів цей синьо-жовтий прапор, за присутності численних званих гостей – активістів української громади та чеських прихильників України – відбувся концерт патріотичної пісні українського співака та музиканта Олега Люкляна. Олега можна буде також послухати на концерті до Дня незалежності України 6 вересня в парку «Стрмовка». Частував гостей український ресторан у Празі «Біля Рибніки Зволе».

Відзначили свято Незалежності також і у Брні. Українська ініціатива Південної Моравії запросила у неділю 23 серпня на пікнік до парку Лужанки. Тут громада спілкувалася, співала й слухала музику, грала патріотичні ігри, готувала на грилі смаколики. Влаштував камерний концерт до Дня Незалежності також психолог Ростислав Прокоп'юк. На концерті виступили юні виконавці Світлана Райхель (раніше відома громаді як Світлана Загарук), Славо Корсак, Дмитро Керницький та Ірина Раменська, додав співу на завершення відомий виконавець Віктор Бичок. Тетяна Окопна з посольства України принесла гостям концерту смачний і великий торт, Галина Василенко презентувала чи не найбільший український прапор у Чехії, Руслана Грицьків – вишивки. На цьому благодійному концерті було зібрано понад 5 тисяч крон чеських для українських військових. Як повідомив невдовзі Ростислав Прокоп'юк, зібрані кошти у сумі 220 євро було переказано на лікування й реабілітацію дівчат-курсанток, яких збив автомобіль, за кермом якого був нетверезий офіцер. Збірка коштів та ліків на допомогу Київському військовому госпіталю, а також окремим захисникам сходу України, триває – картини можна переглянути й придбати на сайті www.augaart9.webnode.cz. Окрім концертів та виставок, до Дня Незалежності провели інтелектуальну

Урочисте підняття прапора під час виконання гімну України. Фото з вікна Посольства Т. Горупович.

Чехи Валерія та Давид Стуліки (зліва, у вишиванках) прожили 10 років в Україні, спілкуються зі співаком Олегом Лукляном та іншими гостями урочистостей. Фото: fb посольства

Фотограф Євген Кукла неодноразово їздив в Україну і привіз звідти надзвичайно цікаві знімки. Фото: fb посольства.

дискусію про історію України та цінності, які доводиться українцям захищати. Свобода дається українцям дорогою ціною. Драматизм і жертви 20-го століття стираються з пам'яті нинішніх поколінь, тому боротьба за свободу нині для багатьох звучить як анахронізм. Про таке у стінах Староміської ратуші у Празі дискутували чеські науковці – історик Давид Свобода та політолог Ян Шир під патронатом мера столиці Зденька Гржиба. Модерував розмову активіст, волонтер та психолог Ростислав Прокоп'юк. Розгорнутий репортаж із дискусії авторства Марії Щур можна почитати на сторінках «Радіо «Свобода»» від 25 серпня.

пор

Шановні читачі!

Кінець цьогорічного літа виявився дещо напруженим для нашої редакції. Літо завжди вважалося «сезоном збору огірків», перекладаючи із журналістського жаргону – практичною відсутністю подій для мас-медіа, або тих подій, які варто висвітлювати у пресі. Навколо України, звісно ж, ніколи такого сезону не було – на нашій батьківщині різноманітні баталії породжують масу подій, і заповнювати сторінки завжди є чим. Та у нашій громаді в Чехії це літо стало певним винятком – після багатьох років, коли українських подій у Празі, Брні та інших містах було стільки, що за ними всіма ми навіть не встигали стежити, не те що на них приїжджати особисто, настало певне затишшя у зв'язку із карантинном. І лише наприкінці серпня, коли правила трохи лібералізувалися, акції «офф лайн» знову почали проводитися. Друзів та колег можна побачити вживу, не потрібно занадто думати про «якість зв'язку», наявність маски, соціальну дистанцію, можна нарешті тиснути руки. Хоча наразі прогнози не надто оптимістичні, все ж сподіваємося, інфекція відступить, і країни надалі не вдаватимуться до обмежувальних заходів.

Карантин доволі сильно відзначився для трудової міграції, тож саме на цій темі ми вирішили повністю зосередитися у цьому номері журналу. Вийшов такий собі «заробітчанський спецвипуск». Хоча, звісно ж, ми пам'ятаємо і про події в Білорусі та інші теми, до яких звернемось пізніше. І третє – після 8 років проживання у Києві і дистанційної роботи над часописом звідти до Праги повернувся наш головний редактор. Згодом він поділиться довголітніми враженнями про столицю України та порівняє її зі столицею Чехії. Обставина також дещо вплинула на виробничий процес, але, без сумніву, з часом все вирівняється.

Ваша редакція.

Іловайськ 2014:
вуличний показ
стрічки

В Україні 29 серпня відзначають День пам'яті захисників, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність країни. Щоб пригадати подвиг українських воїнів, що брали участь у боях за Іловайськ, відбувся перший вуличний вечірній показ фільму «Іловайськ» на подвір'ї Посольства України в Чехії. Командир штурмової групи батальйону «Донбас» Бішут, поранений у бою за Іловайськ, дивом лишається живим в окупованому місті. Його розшукує призначений комендантом Іловайська російський офіцер Рунков, для якого ця війна перетворилася на особисту трагедію, і він жадає не справедливості, а помсти. Але хто з них насправді опинився у пастці? Бойовик на основі реальних подій автора сценарію Михайла Бриниха та режисера Івана Тимченка був знятий у минулому році приватним коштом і торік вийшов у прокат. У ролях: Тарас Костанчук, Анастасія Ренард, Руслан Сокольник, Сергій Дзялік, Олег Драч, Олександр Мавріц, Євген Ламах. Перед початком показу фільму відбулася хвилина мовчання за загиблими воїнами в російсько-українській війні, зокрема за загиблими в боях за Іловайськ.

Вл. інф.

Нові «карантинні» правила: термін – до 16 листопада

Із 24 серпня почали діяти оновлені правила в'їзду іноземців до Чехії, опубліковані в Захисних заходах МОЗ Чехії. Рішення № 970/20 чеського уряду стосується продовження терміну дії віз іноземних працівників, що мають короткострокові робочі або сезонні візи, сезонні робочі візи понад 90 днів та спеціальні робочі візи й видані на основі візи дозвіл на працевлаштування в Чеській Республіці. Іноземці, які укладуть чи продовжать із роботодавцем трудовий договір, термін дії якого закінчиться в період між 12 березня та 16 листопада 2020 року, можуть про-

Голешовицький мурал: українська робота

Український художник Володимир Кузнецов приїхав до Праги на запрошення фестивалю Bienále Ve věci umění / Matter of Art й працював над створенням муралу в пішохідному підземному переході біля залізничного вокзалу в Голешовицях у Празі. Робота Володимира буде присвячена громадським ініціативам та рухам, ініційованим «знизу». Взяти участь у створенні роботи міг кожен від 21 до 23 серпня, а між тим відбувся навіть невеликий музичний концерт. У Празі дуже складно отримати дозволу на реалізацію подібних проєктів. За словами кураторки проєкту, ідею Володимира погоджували не лише міські служби, а й художня рада

Національної галереї, а в отриманні дозволу на приїзд під час карантину сприяло навіть Міністерство культури Чехії.

ТОК

ТОК

Чеські роботодавці восени очікують українців

Українці після першої хвилі пандемії коронавірусу поступово повертаються до роботи у Чехії. Менеджмент чеських фірм зітхає з полегшенням, бо йдеться ж про важливу, часто навіть незамінну, робочу силу. «Хоча безробіття дещо зростає, певні роботи чехи відмовляються виконувати. Це тенденція всієї Європи», – каже речник Торгівельної палати Чехії Мирослав Бенеш. На початку року у Чехії проживало біля 152 тисяч громадян України. Під час пандемії ця кількість офіційно зменшилася до 143 400, але насправді цифра може бути ще меншою. Але багато українців вже повернулися до Чехії з послабленням карантинних заходів. Із майже 70 тисяч українців, які, за статистикою Міністерства внутрішніх справ, тимчасово перебувають у Чехії, 47 тисяч мають дозвіл з метою працевлаштування терміном дії понад 3 місяці. Однак короткочасна трудова міграція тривалістю до 90 днів – набагато поширеніше явище. Наразі складно сказати, як довго громадяни України матимуть «привідкриті» кордони. Адаже в'їзд до Чехії для іноземця мусить мати підстави – хоча б короткострокову робочу візу, трудовий договір, з метою навчання тощо. Туристичні поїздки наразі заборонені. Також при в'їзді необхідно здавати платний тест на covid-19. Саме тому іноземці намагаються отримати кращу зарплату. На 2020 рік до програми «кваліфікований працівник» включено 5700 заявників. Вони очікують або вже отримали

так звану «робітничу картку», за якою прямі роботодавці привозять кваліфікованих іноземних працівників з України, Монголії, Сербії, Філіппін, Індії, Білорусі, Молдови, Чорногорії та Казахстану до Чехії. Після пандемії чеським роботодавцям було важко знайти заміну для працівників з України, які поспіхом поверталися додому. «У фірмах знають, що оформлення документів для іноземних працівників – тривалий процес, і вони хотіли переконатися, що при відновленні звичайного режиму діяльності у них буде достатньо працівників», – додав речник Торгово-промислової палати. «Нам доводилося замінювати робітників з України на чехів, румунів та молдаван, яким легше було отримати робочу візу. Однак українці, з якими ми працювали, вже знали всі робочі процедури, тому нам доводилося знову навчати нових людей», – каже менеджер компанії BVS, яка обслуговує устаткування цукрових заводів і додає, що познайомився і мовний бар'єр, адже мало хто з чехів володіє румунською мовою, а з українцями домовитися все-таки набагато легше. Українські урядовці під час карантину закликали співвітчизників залишатися надалі на батьківщині, обіцяючи «велике будівництво», де, мовляв, потрібні будуть робочі руки. Доходило навіть до абсурду, коли за наказами «зверху» блокувалися виліти літаків з Борисполя, оскільки на борту були сезонні робітники, які летіли до Фінляндії та Великої Британії збирати ягоди та фрукти. Однак заробітна плата в Україні є чи не найнижчою

Важливість українських трудівників для чеської економіки невідомо підкреслює чеська преса – як провладна, так і незалежна чи опозиційна. Та бюрократичні й карантинні перепони в ЧР є наразі доволі значними. Фото з газети «Лідове новини»

в Європі і становить біля 9500 чеських крон в перерахунку. Тому, побувши певний час на карантині, самоізоляції чи просто з рідними вдома, заробітчани знову почали вирушати до Італії, Польщі чи Чехії. Українські чиновники поставили умови для виїзду робітників за кордон: наявність трудового договору на принаймні три місяці, медичного страхування на покриття лікування від covid-19, місця проживання й забезпечення транспортом туди і назад. Однак реально дотримуватися цих вимог неможливо, й виїзд громадян України наразі особливо не обмежується.

арж

Громадяни України – лідери серед «нелегалів», але...

Минулого року в Чехії було виявлено 5677 іноземців без дозволу на проживання. Четверть з них були громадянами України. Вони переважно перевищували термін свого перебування в країні. Кількість «нелегалів» торік є на 685 осіб більшою, ніж у попередньому році. Це – найвища цифра з 2015 року та друга за останні десять років, повідомляє звіт про міграцію та інтеграцію Міністерства внутрішніх справ ЧР. Загалом виявлені іноземці без дозволу на перебування прибули із 104 країн. Українці є найчисельнішою групою серед «нелегалів» від 2008 року, єдиний виняток був у 2015 році, коли велика хвиля міграції привела в країну сирійців. Минулого року виявлено загалом 1504 українців, 831 молдаван, 356 в'єтнамців, 323 грузини та 271 росіянин. Перевищені терміни легального перебування часто пов'язані із працевлашту-

ванням без дозволу, зазначають у МВС. Утім, чиновники визнають, що теперішня ситуація не критична у порівнянні із ситуацією під час міграційної кризи чотири роки тому, і «важливі маршрути транзитної нелегальної міграції не проходять через Чехію». Більшість іноземців традиційно перебувають в Празі, Південноморавському краї, Усті-над-Лабем та Пльзні. Близько половини українців було затримано у Празі, багато також – у Пардубицькому та Південноморавському краях. Так само у столиці виявляли молдаван та в'єтнамців без дозволу на перебування. Також порушниками були громадяни країн ЄС – 3,5 відсотка. Найчастіше – словаки, румуни та болгары. Майже у всіх випадках це були особи, яких депортували, а вони – не виїхали, або повернулися до Чехії. Транзитна нелегальна міграція зросла,

Перевірка документів будівельників під час роботи – звичайна справа у Чехії. Саме тут виявляють багато іноземних «нелегалів», тобто осіб без необхідних дозволів на роботу або проживання в ЧР. Фото: Čelní správa ČR.

майже на 40 відсотків – до 266 осіб. Іноземці перетинали словацький та австрійський кордони і їхали до Німеччини. Переважно йшлося про громадян Афганістану, Іраку, Сирії та Ірану.

ЧТК

Другий МВФ

ТЕКСТ: Ігор ВАСЮННИК

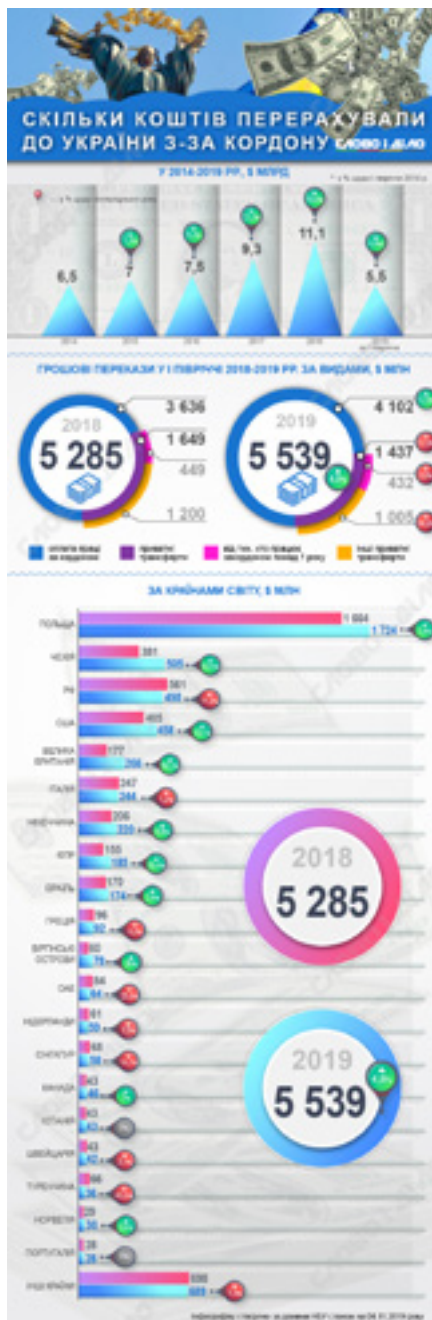
Українські заробітчани – це другий Міжнародний валютний фонд. Неконституційно і нелогічно забороняти їм їхати за кордон на роботу¹. Наведу кілька цифр для порівняння: близько 15 млрд \$ – саме стільки у 2019 українські заробітчани перевели в Україну приватних грошових переказів. Ці кошти – це і є інвестиції, вливання в нашу економіку, в стабільність національної валюти. Щоб ви зрозуміли, наскільки це вагома і значна сума – наведу як приклад наступну суму...

\$10 млрд \$ – допомоги від МВФ очікує Україна, для підтримки української економіки. І їх просто так не дають. Щоб Україна отримала цю необхідну допомогу, маємо виконати ряд вимог (відкриття ринку землі, «антиколомойський» закон про банки, інше). \$ 8,5 млрд \$ втратила економіка України лише за півтора місяці обмежень у зв'язку з епідемією Covid-19. Тому українські заробітчани поки є другим українським «Міжнародним валютним фондом».

То де логіка не дати людям їхати заробляти кошти, щоб часом знову їх вливати в економіку України?!

Я теж за те, щоб наші заробітчани поверталися в Україну, мали добре оплачувану роботу. Але повернулися вони зараз вимушено, а не через те, що їм запропонували щось краще. І найближчим часом українські заробітчани точно не матимуть можливість знайти роботу в Україні. Через те, що бізнес поставили «на паузу», понад 5 мільйонів українців вже втратили роботу (цифри набагато більші, враховуючи, що в Україні 35-40% ринку праці в тіні), понад 700 тисяч великих і малих підприємств зупинили роботу через карантин.

Нам потрібно брати приклад з інших країн і переходити від тотального до ризик-орієнтованого карантину. Коли і заходи безпеки зберігаються, щоб контролювати поширення вірусу, і вводять поетапні пом'якшення для бізнесу.

«Вам з Праги видніше?»

ТЕКСТ: Радко МОКРИК

Мабуть, багато кому не сподобається, але вважаю за потрібне написати¹. За останні декілька років я зрозумів один простий факт – якщо ти тимчасово перебуваєш за межами України – для багатьох наших співгромадян ти стаєш немовби людиною «другого сорту». Колись мене це обурювало – я всту-

пав в дискусії, аргументував, наводив власний приклад, що я прочитав десятки лекцій за кордоном, і написав ще більше статей про Україну, що це важливо в плані інформаційної політики. Розповідав про празьких волонтерів, які тоннами передавали (і передають) гуманітарку на Донбас і самі туди їздять. Що в Празі приймають дітей сімей АТОшників ітд. Але ніколи не спрацьовувало.

Бо неважливо що ти робиш – чи працюєш в університеті, чи волонтериш, чи працюєш на будові. Абсолютно ірелевантно, яка з тебе користь. Якщо ти це робиш за фізичними межами України – ти для багатьох будеш «зрадником», «рагулем» ітд. А будь-хто, хто просто сидить на дивані – але у Львові чи Києві – він буде патріотом.

На жаль, тезу про «тих, хто люблять країну онлайн» ми почули й у зверненні президента свого часу. Це лише підігріває такі настрої.

Більше я про це не сперечаюсь. Апогеєм цього світобачення була реакція на прикордонний колапс під час повернення людей в Україну з початком карантину. В коментарях самі «рагулі» і «що, тепер додому захотіли? Сидіть далі по своїх Європах». Відкрию вам таємницю – ці «рагулі», в своїй більшості – неймовірно важко працюють. На декількох роботах, практично без вихідних, щоб заробити гроші. Гроші, які вони передають в Україну. Це – мільярди доларів. І протягом років, вони, зазвичай, нічого особливого від держави Україна не просять. Вони просто працюють і працюють. І передають. Не знаю, якою б була українська економіка без отих вливань. Зараз багато з них втрачають роботу і житло. І так, вони повертаються додому, за закликм президента.

Я з вдячністю спостерігаю за роботою нашого посольства в Празі – там роблять що можуть. Але ресурс одного посольства не безмежний, це очевидно. Так, серед працюючих українців в Чехії є й багато й безвідповідальних, так, в багатьох випадках можна було рухатися раніше. Але це не віднімає їхнього права на безпечний перетин кордону своєї держави. І організаційна безпорадність нашого уряду, так само як і хвиля зневаги до цих громадян з боку значної кількості співвітчизників, просто вражає. На жаль, наш патріотизм часто завершується там, де починається свій шкурний інтерес. Не робіть так. Поважайте, будь ласка, один одного. Незалежно, від того, з якого боку кордону ви знаходитесь.

Іноземні працівники мали б вступати до профспілок

Так вважає Ярослав Чепу, засновник об'єднання «Іноземці – не раби»

ТЕКСТ: Адела ЮРЕЧКОВА

Про діяльність активіста Ярослава Чепи, який намагається захищати українських заробітчан у Чехії та допомагати їм, ми вже писали кілька разів. Він виступає за те, щоб агентства з працевлаштування виплачували людям з України належну зарплату. Його діяльністю, очевидно, невдоволені посередники, які звикли наживатися на працюючих мігрантах. Нещодавно йому підпалили машину, але Ярослав здаватися не збирається і таки святкує свої перші успіхи¹.

Шість днів українець із Закарпаття Ярослав Чепу протестував перед будівлею «Бобсат» у Добриші. Голодуючи, він хотів переконати кадрову агенцію «Reltpadesa» виплатити його землякам заборгованість із зарплати. Незважаючи на те, що попередні спроби притягнути до відповідальності як завод, так і агентство, були невдалими, інтерес ЗМІ до протесту дав майже негайний ефект. Ярослав Чепу знає багато історій людей, які не отримали зарплати, адже це практика, поширена по всій країні. Консультуючи та допомагаючи землякам, він добре орієнтується в усіх можливих практиках, пов'язаних із працевлаштуванням через агентства. Засновник об'єднання «Іноземець – не раб» нещодавно виявив свій обгорілий автомобіль із логотипом організації. Однак це його не злякало, і він збирається й далі боротися за права іноземних робітників, які стають жертвами сумнівного бізнесу з дешевою робочою силою. Він бачить перспективних союзників серед профспілок.

¹ Jurečková Adéla. Zahraniční zaměstnanci by měli vstupovat do odborů, říká Ukrajinec, který jim pomáhá // a2arm.cz, 14. srpna 2020.

Ярослав Чепу під час нашумілої акції протесту у Добриші. Фото Петра Швігала.

Як людина з України потрапляє до Чехії на роботу і з чим при цьому вона може зіткнутися?

У більшості випадків людина в Україні, у своєму регіоні, знайде агентство, яке б запропонувало йому роботу за кордоном. За це сплачується від 150 до 350 євро за тримісячну робочу візу – за те, що агентство подбає про папери. Агентство пообіцяє заплатити йому близько тридцяти тисяч крон на місяць. Але це лише обіцянка – щоб продати дану пропозицію. Але дійсності вона не відповідає. Тож ці люди думають, що за кілька сотень євро вони отримають хорошу та безпечну роботу. Потім вони приїжджають до Чехії, й іноді трапляється, що

обіцяної роботи взагалі не існує, або це інша робота, за інших умов, за меншу зарплату. Так це описує багато людей, які зголошуються до нас.

Це стосується головним чином працівників фабрики, чи це відбувається скрізь?

Від конкретного виду робіт це не залежить: це відбувається на виробництві, на складах або на будівельних майданчиках. Ці люди часто думають, що якщо вони йдуть працювати на велику фабрику всесвітньо відомої компанії, їм добре платитимуть і вони не матимуть проблем. Але вони працюють через агентство, й отримують сто, максимум 130 крон на годину, а оплата не про-

Роздача їжі об'єднанням «Іноземець – не раб». Фото зі сторінок у fb.

водиться аж до другої половини наступного місяця. Коли вони відпрацюють у Чехії три місяці, агентство обіцяє відправити їм останню зарплату в Україну. Але потім вони не надсилають їм нічого, або не всю суму, блокують їхній номер у телефоні. Ті люди вже не можуть з ними зв'язатися і не знають, як діяти. Деякі з цих агентств керуються безпосередньо українцями, але таку ж практику застосовують чехи, словаки, болгар та громадяни інших країн.

Чи можуть працівники якось захищати себе? І чи роблять вони це?

А що їм робити? Коли вони звертаються в поліцію, там їм скажуть: це не наша робота, це цивільно-правовий спір, ідіть до інспекції праці чи звертайтеся до суду. Уявіть собі, що цей борг становить, наприклад, двадцять тисяч, а коли людина приходить до суду, має сплатити судовий збір розміром десять тисяч. Додайте ще кілька тисяч для адвоката, перекладача і можете чекати рік, два чи більше, перш ніж отримаєте свої гроші. Це занадто складно, а якщо люди перебувають вже десь в Україні, навряд чи вони вже побачать ці гроші. Крім того, трапляється, що українці на три місяці приїжджають працювати до Чехії нелегально без візи – здебільшого на роботу, яку важко проконтролювати, наприклад, прибирання квартир. Коли їм не заплатять, вони бояться кудись повідомити про це, щоб їх не депортували.

Якщо агентства не виплачують заробітну плату, вони, швидше за все, вчинятимуть інші правопорушення щодо своїх працівників...

Є так багато різних випадків, що я навіть не знаю, з чого починати. Наприклад, мені зателефонувала одна пані і каже: я працювала на заводі, і раптом

отримала штраф у п'ять тисяч крон за те, що щось зробила не так. Але фабрики прямо не дають таких штрафів, це нісенітниця. Посередники з агентур вигадують всілякі штрафи, беручи на себе функції державних органів чи поліції. Це незаконно. Інші проблеми пов'язані з проживанням – зазвичай ціна його завищена, там часто холодно, мало світла. Під час коронавірусу співробітники великого агентства з пльзеньського регіону розповіли нам, що близько ста-двохсот людей сидять без роботи. Компанія отримала гроші від держави, працівники мали право на шість відсотків від виплат як компенсацію – але ніколи не бачили тих грошей. Або агенції хочуть від людей гроші за проживання навіть тоді, коли вони не можуть забезпечити їх роботою. Вони також переводять людей між власними компаніями від однієї до іншої, навмисно не даючи їм підстав для цього. Мовляв, що все ще триває процес переоформлення, щоб ці люди не могли змінити роботодавця. Ось так вони тримають їх біля себе навіть тоді, коли для них не мають роботи. І в тому самому агентстві... треба його називати?

Цікаво, але це залежить від вас – я не хочу, щоб у вас були проблеми з цим.

Якщо вони з людьми вчиняють подібні речі, то я хочу говорити про це. Телефонували нам працівники агентства AWA. Це не мале агентство, співпрацює, наприклад, із компанією Phillips. Люди, які були у них в гуртожитку, казали, що один пан мав відкритий ноутбук, і коли він перебував на зміні, співробітники агентства заїздили в його особисті дані. Копаються у їхніх речах, у шафах, це навіть записано на відео. Агенції, одним словом, поведуться як рабовласники, використовують людей. Випадків багато.

Нещодавно я звернувся до адміністрації міста Рокицани по дозвіл провести протестну акцію кількістю десять осіб перед товариством «Борґерс». Йдеться про агентство «Business Job», керуючий директором Растислав Данч. Ми вже кілька місяців ведемо з ними переговори. Там є близько двадцяти п'яти людей, яким агентство недоплатило або взагалі не видало останню зарплату. Половині людей, яким воно заборгувало, надслав поштою у конверті, на якому було написано, наприклад, десять тисяч, але всередині – одна тисяча. Коли я їм переслав інформацію про те, що я звертаюся до міста по дозвіл на протест, негайно зателефонували з агенції та заводу. Одразу захотіли все це вирішити. Вони надіслали мені підтвердження, що вони щось заплатили. Я запропонував усім зустрітися – як з компанією, так і з посередницьким агентством. Директор агентства запропонував мені зустріч

у їхньому офісі – тож я поїхав аж до Пльзні, але раптом він вже не мав часу. Це сталося кілька місяців тому, але ми дотягнемо це все до кінця.

То ви плануєте наступний протест там?

Так. Але наразі я думаю, що агентство намагатиметься віддати борги – адже коли йдеться про протест, фабрика може відмовитися від співпраці з ним. Деяким людям боргують вже понад півроку. Я також переслав спілкування з ним на завод. Він пише мені, що я його шантажую, що він та його родина бояться виходити на вулицю і що він викликатиме поліцію. Що би він їм сказав? Вони, на жаль, звикли спілкуватися з людьми, які деякою мірою соціально слабші. Адже нинішня зарплата в Україні становить трохи більше п'яти тисяч крон. Агентства людей переконують, що за три місяці вони повернуться із заробленими щонайменше двома-трьома тисячами євро чи доларів. Але реальна зарплата тут не така висока, Чехія – не Швейцарія. Крім того, агенції хочуть, щоб працівники заплатили їм гроші за послуги з працевлаштування, а це незаконно ні тут, ні в Україні. Компанія платить агентству, тому воно не має права вимагати гроші ще й від працівників. Але більшість людей цього не знає. Потім, коли вони натрапляють на когось, хто пропонує їм роботу та візу безкоштовно, вони дивуються і вважають це підозрілим, бо вони звикли платити.

Як ви думаєте, що можуть зробити самі іноземні працівники, щоб покращити своє становище?

Я б порадив тим, хто щойно приїжджає сюди або вже працює в Чехії, вступати до профспілок. Наше об'єднання на даний час веде переговори з однією профспілкою, і я думаю, що ми заохочуватимемо людей працювати з ними, оскільки це має низку переваг. Одна з них полягає в тому, що коли відбувається судовий процес, профспілка не зобов'язана сплачувати збір. А для заснування осередку профспілкової організації достатньо трьох людей. Вони можуть допомогти їм домогтися своїх законних прав: наприклад, якщо вони працюють понаднормово, що зазвичай роблять українці, наприклад, по десять-дванадцять годин, у вихідні або вночі, то погодинна ставка повинна бути вищою за законом. Але цього часто не дотримуються. Коли українцю потрібно у торговому центрі за сотню на годину і працює вночі дванадцять годин, він теж отримує лише сотню крон.

Чи не зіштовхувалися ви з тим, що чеські профспілки сприймають українських працівників як конкуренцію для своїх чеських членів, тому не надто активно виступають за їхні права?

Ні. Однак до нас звернувся Департамент закордонних агентурних працівників, який був заснований порівняно недовго і зосереджений переважно на іноземцях. Ми плануємо спільний візит до посольства України, хочемо поговорити про можливості міжнародного співробітництва. Наприклад, українці, яким хтось боргує заробітну плату, часто звертаються за допомогою до посольства України. Але вони їм там не можуть допомогти, хіба що підкажуть, куди звернутись далі.

Як, власне, виникла ваша організація – «Іноземець – не раб»?

Я заснував її із кількома друзями, але зараз нас вже більше. Ми працюємо з юридичними фірмами, які надають нам поради, а також з іншими організаціями, такими як «Продуктовий банк». Ми щотижня приймаємо пакет їжі, як мінімум, двісті-триста кілограмів, але будемо брати ще більше, тому що кількість людей, яким потрібна допомога в їжі, збільшується. Ми через соцмережу «Фейсбук» розповідаємо, що люди, які мають дефіцит їжі та фінансові проблеми, можуть прийти. Часто це – іноземці, іноді сім'ї з більшою кількістю дітей. До нас також зверталися різні неприбуткові організації, які працюють з іноземцями. Однак про них, як правило, українці не знають, і контактують їх лише тоді, коли, наприклад, у них закінчився термін дії візи або вони вже виступають чеканкою на депортацію. У такій ситуації зазвичай ніхто вже їм більше не може допомогти, їх депортують за межі ЄС як мінімум на рік.

Скільки людей вже зв'язалося з вами?

Понад триста... часто і групи людей, які вирішують ту саму проблему. Але це лише невелика частка людей із подібними проблемами. Багато людей не знає про нас або не знаходять спосіб поговорити про те, що з ними трапилося. Коли я протестував перед фабрикою «Bobcat», до нас підходили люди, які там працюють там, але вже через інше агентство, і казали: ми раді, що знайшли вас, бо ми вже не знаємо, з ким порадитися. Наш юрист писав в агентство, але ми все ще чекаємо.

Ви опинялися в таких самих ситуаціях, які зараз допомагає вирішувати іншим? Ви також приїхали до Чехії через агентство?

Ні, я був тут у гостях у своєї сім'ї. У Чехії у мене є родичі, які давно живуть тут, і я чув багато таких історій: там комусь боргують, там комусь не заплатили і так далі. Тоді я виявив у Facebook кілька груп для українців та інших іноземців, де вони шукають роботу, пропонують житло та інші речі. Люди там часто описують, що з ними трапилося, є чорні списки компаній, які їх пограбували

або погано поводитися з ними. Коли я побачив, скільки є таких випадків, я подумав, що можу допомогти. Тому заснував об'єднання. Ті, хто безпосередньо постраждав, часто бояться – агенції знають, де вони живуть, і адресу їхню в Україні, часто де живе їхня сім'я.

А ви самі не боїтеся? Вже підпалили вашу машину, і хоча поки що не було розслідувано, хто це скоїв, це, мабуть, досить страшний досвід...

Я не боюся, почуваю себе добре і спокійно. Звичайно, прикро, що хтось підпалив мою машину, але добре, що це сталося вночі і що ніхто не підклав мені вибухівку, коли я знаходився всередині. Але сьогодні скрізь є камери, і хтось би побоювся таке зробити, це вже була б спроба вбивства. Я не знаю, кому я мав би перейти дорогу, щоб потрапити в таку халепу. Я завжди намагався спілкуватися з агенціями спочатку в письмовій формі і за допомогою юристів попереджати їх, надсилаю їм список людей, яким вони не заплатили. Спочатку мало хто на це реагував. Тепер вони задумуються над тим, чи варто йти на таку погану рекламу через кілька сотень тисяч. Мало хто, мабуть, захоче співпрацювати з таким агентством.

Тож ви оцінюєте свій протест як успішний? Якими були конкретні наслідки?

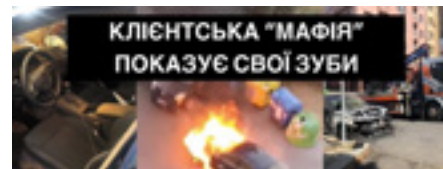
Поки що я безумовно оцінюю його як успішний. Я сподіваюся, що таким чином ми зможемо допомогти всім, хто звертається до нас. Я також радий, що різні ЗМІ в Україні писали про цей протест – це може допомогти тим, хто щойно готується їхати до Чехії, наприклад. Як ви думаєте, що повинні робити компанії та що має зробити держава, щоб запобігти зловживанням становищем українських працівників?

Я думаю, має змінитися законодавство. Бо коли роботодавець стверджує, що він чистий і що він заплатив за все, це приємно, але: будуватиму, наприклад, будинок, найматиму фірму, яка забезпечить мене працівниками, а вони через деякий час прийдуть до мене, що, мовляв, вони виконали частину роботи, але не отримали зарплати за неї від цієї агентурної фірми... Я б заплатив решту грошей, які повинен би був заплатити фірмі, прямо оцим працівникам, або б напоягав під час спілкування з агентством оплатити їхню роботу. Але кожна фабрика стверджує, що вони не можуть цього робити, що цього не дозволяє контракт з агентством. Так було і у випадку «Bobcat»: люди попереджали, що їм не платять вже протягом кількох місяців, але фабрика і надалі вважала за краще мовчки відправляти гроші агентству, а не підіймати питання опла-

ти праці працівників. За три місяці до протесту я писав їм про всю ситуацію, надіслав список людей, суми, договори та документи – електронною поштою та письмово через приймальню. Та ніхто не відповідав – ні на пошту, ні телефоном, абсолютна тиша. Потім на веб-сайті Бюро праці виявив, що те саме агентство шукає ще дев'ять людей безпосередньо для «Bobcat». Єдине, що мені спало на думку на той момент, – це те, що вони нормально продовжують співпрацювати і разом замішані у цьому всьому – напевно, фірма має певний інтерес працювати з агентством, яке не платить людям.

Тоді ви сказали собі, що не залишається нічого іншого, ніж публічно протистояти компанії?

Одного дня о пів на п'яту ранку я стояв перед фабрикою з транспарантами. Я знав, що у той час проходять зміни, і хотів, щоб персонал знав, як поводитися їхнє керівництво. Усі це все фотографували, деякі були шоковані і не хотіли повірити. Протягом двадцяти хвилин про це вже знало керівництво – вони ще не були на роботі, але вже знали, що відбувається в їхніх приміщеннях. Одразу прийшов охоронець, нібито з дорученням від керівництва, що я повинен залишити приватну територію фірми. Тож я вийшов, став перед виїзними воротами і простояв там близько години, перш ніж люди з управління приїхали і почали розмовляти зі мною. Вони дивувалися, як це можливо, що вони заплатили за все. Коли я показав їм, що в бюро праці є пропозиція того ж агентства, вони були шоковані і заявили, що нічого не знають. Виявилось, що вони вже справді не співпрацювали з цим агентством. Але все ж – коли я просив фабрику про допомогу у вирішенні ситуації чи принаймні у наданні інформації, відповіді не було, поки я не почав протестувати перед її брамою. Врешті-решт мені довелося покинути територію та йти на недалеку автобусну зупинку, де я просидів шість днів і пив лише воду. Незабаром це все рознеслося по мас-медіа, пан з агентства проїжджав поруч стиха машиною, але потім він почав надсилати перші гроші і благав мене припинити голодування, що він все заплатить. Поки що повільно сплачує.

Спалена автівка Ярослава Чепи. Винних поки не знайдено, але постраждалий не приховує, кого підозрює. Фото зі сторінок Я. Чепи у fb.

Іноземці – наче раби

На зарплату в Чехії часто чекають місяцями...
А буває, й не дочекаються

ТЕКСТ: Лада РЕЖНЯКОВА

Вони приїжджають, працюють три місяці і їдуть назад. Але платню отримують лише за два. Якщо взагалі отримують. Ситуація із правами іноземних робітників у Чехії ніколи не була беззмарною. Бувало, що вони чекали і по півроку на свою, і так зменшену різними посередниками, зарплату. Та все швидко погіршилося під час коронавірусної кризи. І проблеми поглиблюються. Діяльність українця Ярослава Чепи привернула увагу до цього. Він кілька днів протестував проти невивлати зарплати своїм друзям^[1].

Робота в Чеській Республіці може здаватися справжньою мрією для іноземців з деяких країн. Але тут на них чекає чимало пасток, основна з яких – залежність від посередника, від агентури, через яку вони часто оформлюють документи на працевлаштування й отримують потім зарплату. А буває, й не отримують узагалі, особливо якщо повертаються додому. Якщо людини немає на місці, то посередник вигадує усякі банальні причини для того, щоб їй не виплатити належні їй гроші за останній місяць.

Суцільні недоотримання

Одна 40-річна українка на початку цього року виконувала роботи для компанії «Борджерс», яка виготовляє автозапчастини. Однак вона ще не бачила оплати праці за лютий місяць. Зарплату має їй виплатити кадрове агентство, яке влаштувало її на цю роботу. Агентство

¹ Řežňáková Lada. Cizinci jako otroci. Mzdy se v Česku často dočkají po měsících, pokud vůbec // idnes.cz, 25. července 2020.

Після відкритого протесту Я. Чепи роботодавці почали повертати людям зароблене, однак проблематичність посередницького працевлаштування залишається актуальною. Фото з профілю у fb.

називається «Бізнес джоб». Стверджує, що звинувачення на його адресу – несправедливі. «Усі гроші надсилали, як слід – поштою», – каже Івана Данчова, керівниця компанії. На цю агенцію звертало увагу громадське об'єднання «Іноземець – це не раб», яке стверджує, що знає кілька випадків, коли люди не отримували належні гроші від цього агентства. Очільник об'єднання Ярослав Чепи останнім часом намагається привернути увагу до проблем іноземців. «Приїдуть, зарплату отримують всередині другого місяця, а за останній місяць їм завжди лише обіцяють відправити гроші. Однак і цього часто не буває. Компанії виправдовуються і заявляють, що у них немає грошей, або, навпаки, що вони їх відправили, а проблема – у когось іншого», – описує він свій досвід. Сам він ніколи не потрапляв у подібні ситуації. Але від початку цього року

він бореться за своїх знайомих та за своїх друзів, щоб отримати гроші за роботу отримали вони. Наприклад, за добро своїх співвітчизників він протестував перед заводом «Doosan Bobcat EMEA» у Добржіші, який виготовляє будівельну техніку. Про це писали багато засобів масової інформації, і справа почала вирішуватися позитивно. Міхал Гаек, директор агентства «Relpradesa», яке опосередковувало роботу іноземцям, підтвердив, що іноземці дійсно не отримали коштів. «Скажу вам прямо. Близько 20 чи 30 людей не отримали зарплату. Я не брехатиму. Це близько 600 тисяч крон», – сказав Гаек.

Ситуацію загострив коронавірус

Українське посольство обізнане з проблемою. Це не нова проблема, але під час коронавірусної кризи ситуація погіршилася. «Громадяни України регулярно звертаються до консульського

відділу посольства зі скаргами на не своєчасні платежі за виконані роботи. Кількість скарг зросла з початком пандемії в березні цього року», – заявила речниця посольства Тетяна Окопна. Група українців – співробітників агентства – працювала в чеській компанії, яка отримувала все менше замовлень. Згодом цим співробітникам координатор наказав залишитися вдома три дні, бо роботи мало. Через три дні, коли вони прийшли на роботу, їх звільнили за грубе порушення дисципліни, мовляв, вони не були на роботі. Та справжньою причиною було те, що роботодавці не хотіли виплатити вихідну допомогу.

Ці слова підтвердив і речник Державного управління інспекції праці. «У зв'язку з коронавірусною кризою можна сказати, що кількість таких випадків загалом зросла, але ми не знаємо про всі ситуації. Однак невивплата заробітна плата стосується не лише іноземних працівників, а й громадян Чехії», – описав Ріхард Колібач, і додав, що невивплата заробітна плата або її частина найчастіше стосується поляків, громадян країн колишнього Радянського Союзу та Болгарії. «Також були проблеми у випадках, коли іноземці отримували зарплату готівкою і не мали банківського рахунку. Є випадки, коли працівники, які залишилися в Чехії, незважаючи на оголошений надзвичайний стан, роботодавці змушували брати неоплачувану відпустку, оскільки не мали для них роботи», – сказав він.

Це підтверджують і інші організації, які намагаються допомогти іноземцям. «Як не парадоксально, найчастіше проблемою невивплатених заробітних плат ми займаємося з громадянами ЄС, головним чином Болгарії, які працюють під агентствами», – сказала Катержіна Котла, керівниця консультативного центру для іноземців, зазначивши, що така проблема набула поширення за останні п'ять років. За її словами, також типовим є сценарій, коли агенції мають українських керівників.

Звільнили сім'ю з дітьми

За її словами, класичний випадок виглядає приблизно так: іноземець працює місяць-два через агентство, має з ним трудовий договір із зазначеною заробітною платою, яка є мінімальною. Остання зарплата є проблематичною, оскільки трудові відносини часто припиняються за усним погодженням, іноземець їде геть і останньої зарплати не дочекається. «Телефонні дзвінки через перекладача, як правило, безрезультатні. У цей момент іноземці йдуть до нас», – додала Котла. «Найгірший випадок

Свого часу українці шукали «фушки» перед пражким Виставковим центром, відомим «Виставищем». Березень 2008 року. Фото: Павел Веллер.

був у сім'ї з п'ятьма дітьми, яких через невивплату зарплати зі дня на день виселили з гуртожитку просто на вулицю. Тут було єдине рішення – швидке повернення додому до Болгарії. Вже туди через три тижні їм надійшла належна заробітна плата», – розповіла вона. Якщо іноземець опинився в ситуації, коли роботодавець не платить йому за виконану роботу, він може звернутися до однієї з неприбуткових організацій, які діють у Чехії. З липня 2020 року також можуть звертатися до Інтеграційних центрів для іноземців і громадян країн ЄС, і не лише з подібними проблемами. Центри розташовані у кожному крайовому місті Чехії. Можна також написати скаргу чи пропозицію в інспекцію праці та звернутися до суду. До суду іноземець повинен звертатися особисто, і всіма справами мав би займатися на території Чехії. Однак, за словами Яна Кубічека з Консультативного центру з інтеграції в Усті над Лабем, це досить складно. «У нього часто немає дозволу на проживання, щоб залишитися в Чехії та мати можливість брати участь у судовому процесі. А треба ж ще сплатити судовий збір, гонорар адвокату, судовому перекладачеві тощо. Тому значна частина постраждалих вважає подання позову до суду як марну трату часу та грошей», – сказав він, додавши, що іноземці зазвичай бояться самого судового процесу.

Тисячі скарг

За словами Кубічека, важливо, щоб іноземці добре вивчали отриманий

трудовий договір, де роботодавець може вказати суму за проживання, транспортування на роботу чи вартість одягу, яку він вираховує з останньої зарплати. «Тому іноземець отримує нижчу зарплату за останній місяць. Може статися, що іноземець отримує половину зарплати з причин відсутності премії, що також на розсуд роботодавця. Ось чому працівнику важливо розуміти все, що написано у трудовому договорі», – додав він. За останніми даними, у Чехії працює все більше іноземців. Якщо після вступу до Європейського Союзу в 2004 році вони склали менше чотирьох відсотків від загальної кількості працівників, то в середині минулого року це було вже 13,2 відсотка. У 2019 році до Державної інспекції праці надійшло 4 081 скарга з питань трудових відносин. З них 164 скарги подали громадяни ЄС та інші іноземці. Іноземні працівники найчастіше вказували на порушення норм законодавства про працю та незаконну зайнятість. У 2019 році інспекція праці здійснила загалом 25 834 перевірки, з них 4 498 – щодо оплати праці. «Три-валлий час вже найчастішими виявленими порушеннями були, зокрема, недотримання термінів видачі заробітної плати, невивплата зарплати чи її частини, виплата неправильної суми заробітної плати», – додав Колібач. Відомство найчастіше виявляло порушення у сфері оплати праці, працевлаштування чи угод по виконання робіт поза межами трудових відносин, робочий час та у сфері компенсацій.

Українські заробітчани – незамінні

Карантин на європейському ринку праці: перші висновки

ТЕКСТ: Gremi Personal

Економічна ситуація сприяє виїзду на заробітки наших громадян України. Українські заробітчани – незамінні, роблять висновок іноземні роботодавці, тому вони шукають шляхи, як подолати чи обійти обмеження. То хто ж виграє в конкуренції за робочу силу з Україною – Польща, Чехія чи, скажімо, Німеччина?¹

Польща довгий час залишається популярним напрямком для українських працівників, але маршрути трудової міграції з України мають тенденції до змін. Пандемія лише пригальмувала ці зміни, але ніяк не зупинила. Близькість до України, схожість мови і відносно прості процедури працевлаштування і зараз роблять Польщу привабливою для заробітчан. Однак, в минулому році боротьбу за трудових мігрантів розгорнула Чехія, а на початку цього року Німеччина заявила про відкриття трудових ринків для іноземців. Німеччина, Польща і Чехія готові йти на значні поступки, щоб залучити й утримати трудових мігрантів. Всі три держави мають гостру потребу в працівниках з України, які зарекомендували себе краще, ніж трудові мігранти з інших країн. Вони

готові відправляти за працівниками чартери, робити тести на коронавірус за рахунок підприємців і спрощувати процедури легалізації. А більш-менш стабільна, попри рецесію, економічна ситуація дозволяє цим країнам вести між собою рівну боротьбу за робочу силу. Одночасно економічна ситуація в Україні і невизначена державна стратегія залучення мігрантів для розвитку власної країни буде і надалі сприяти виїздам на заробітки українських трудових мігрантів.

Німеччина приваблива, але важко-доступна

Протягом останніх кількох років Німеччина – найбажаніша країна працевлаштування для українців. Це демонструють численні соціологічні дослідження. Українських робітників ФРН привертає, перш за все, високою заробітною платою. Середня місячна ставка кваліфікованого іноземного робітника з урахуванням 35% податків становить приблизно €1625. Це на 17% менше, ніж отримує німецький працівник такої ж кваліфікації. З 1 березня в Німеччині набув чинності закон про трудову міграцію, який покликаний був полегшити доступ кваліфікованих кадрів не з ЄС до німецького ринку праці. Люди, які мають профосвіту училищ, технікумів, коледжів можуть отримати робочу візу, надавши диплом про освіту на перевірку і підписаний контракт з роботодавцем. За даними соціологічних досліджень, близько 40% українців, які працюють в Польщі, були готові їхати на заробітки до Німеччини. Але пандемія поставила на паузу плани Берліна щодо залучення іноземних працівників, а видача робочих віз була і зовсім припинена. Виняток – представники деяких професій, як водії вантажівок або медперсонал для догляду. Однак навіть під час локдауна багато компаній не припинили набір

нових співробітників, або залишили позиції відкритими, запланувавши прийом на роботу на осінь. Очевидно, що вакансій стало менше, але рівень безробіття в Німеччині не такий високий, як у інших країнах Європи, – 3,9%. Це четверте місце після Чехії, Польщі та Нідерландів в списку країн з найнижчим рівнем безробіття. І хоча німецькі економісти говорять про небувалу для Німеччини рецесію в 6,5%, але підкреслюють, що відновлення економіки почнеться вже влітку, а повернення до зростання, за різними оцінками, прогнозують вже на осінь цього року – першу половину 2021 року.

Деякі галузі, хімічна, фармацевтична, навіть в кризовій ситуації потребують нових кадрів. А сільське господарство однозначно не може обійтися без робочої сили ззовні. У даний час Німеччина потребує кваліфікованих робітників, особливо в будівництві, медичній сфері, а також для догляду за літніми людьми. Причому потреба в спеціалістах з вищою освітою набагато нижча, ніж в робітниках. А німці неохоче йдуть на важку роботу. У період початку сезонних робіт Німеччина організовувала чартери для працівників з Румунії, щоб заповнити дефіцит робочої сили на полях. Зараз малоімовірно очікувати великого потоку українських робітників до Німеччини. Процедура отримання робочої візи вимагає чималих зусиль і витрат часу. Так само як і логістика робочої сили в умовах карантину. Крім того, німецькі роботодавці часто хочуть працівників зі знанням німецької мови, що теж є перешкодою для багатьох українців, які мають можливість потрапити на роботу в Польщі або Чехії без особливих зусиль. Однак в довгостроковій перспективі, коли українські трудові мігранти оцінять ситуацію і свої шанси на німецькому

ринку праці, а карантинні обмеження на кордонах буду зняті, Німеччина стане для них найбільш перспективним і бажаним напрямком для роботи.

Чехія – потенційна загроза для польських роботодавців
Чехія – друга після Польщі за популярністю серед українців країн, куди вони відправляються на заробітки. Вона також близька географічно і зацікавлена в іноземних працівниках. У 2019 році Чехія зайняла друге місце за обсягами переказів грошей заробітчанами в Україну, випередивши Росію і США. Перекази з цієї країни порівняно з 2018-м зросли на 29 відсотків. В минулому році Чехія удвічі збільшила квоти на працевлаштування українців. Країна переживала економічне зростання і потребувала кваліфікованих працівників, яких на внутрішньому ринку не вистачало, зокрема будівельників, працівників соціальної сфери та молодшого медперсоналу. Тепер щороку Чехія здатна працевлаштувати 40 тисяч українців.

В цілому ж на початок нинішнього року дозволи на проживання та роботу в Чехії мали понад 150 тисяч українців, майже чверть від загального числа іноземних працівників у цій країні. У пандемію українці з Чехії, як і з Польщі, частково стали повертатися додому. За даними посольства України в Чехії, країну покинуло близько 20-30 тисяч українських громадян. Уряд Чехії, як і Польщі, на момент введення надзвичайної ситуації 12 березня дав можливість українцям, які перебували на території країни легально, залишитися в країні без штрафів і депортацій до закінчення особливого режиму 17 травня, і ще два місяці, щоб залишити країну. Нещодавно чеський уряд продовжив можливість знаходитися в країні до 16 вересня – це стосується тих, у кого закінчувалася чеська робоча віза. Країна перша в Європі, оперативніше, ніж Польща, вийшла з карантину, почала відкривати кордони і дозволила працювати українцям на полях після здачі тесту на коронавірус за рахунок підприємців. Чеська економіка, за оцінками експертів Європейської комісії, впаде на 7,8%. Однак Чехія знаходиться в кращому становищі, ніж більшість країн ЄС: хоча рівень безробіття в країні протягом коронавірусної кризи зріс із 2,4 до 3,7 відсотків, він залишається найнижчим в Європі. Країні також не вдалося знайти заміну іноземним ремісникам, технікам, механікам ні серед студентів, ні серед своїх безробітних громадян. Деякі компанії були змушені відкладати терміни поставки своїх товарів і послуг, зокрема у будівельній галузі. У Міністерстві праці та соціальних

питань Чеської Республіки стверджують, що після відкриття консульств не очікують збільшення кількості заявок на отримання шенгенських віз для працевлаштування через складні умови приїзду в країну і низку інших чинників. Однак країна зараз працює над лібералізацією доступу до ринку праці, плануючи розширити спрощене працевлаштування з нинішніх трьох місяців до дванадцяти. Чеські компанії готові брати українців на роботу навіть без знання мови, а на заводи охоче беруть тих, хто працював на подібних виробництвах в Польщі. Кордони поступово будуть відкриватися. І хоча чеський ринок праці не є таким великим, як польський, і не прийме сотні тисяч українських заробітчан, але Чехія є більшою конкурентною загрозою для польського ринку праці, ніж Німеччина.

Польщі немає ким замінити українських трудових мігрантів

Частину вакансій під час карантину на підприємствах Польщі закрили самі поляки, також був задіяний невеликий відсоток працівників з азіатських країн. Гострий дефіцит українських працівників польські підприємства відчували і в найбільш кризовий місяць локдауну – квітень, коли близько 150 тисяч українців вже виїхали на Батьківщину, а попит на робочі руки в пандемію ріс в харчовій промисловості і логістичній сфері, де зазвичай зайняті українці. Польські фермери – найбільші експортери полуниці, малини та яблук – попереджали владу, що урожай пропаде, а ціни на продукти зростуть через відсутність сезонних працівників. Польський уряд відреагував на прохання бізнесу автоматичним продовженням документів на легальне перебування і роботу українців в період пандемії. Після локдауну найвищий попит на працівників існує в харчовій промисловості, логістиці, виробництві побутової техніки і деревообробній галузі, будівництві та сільському господарстві. У цих сферах робота для українців буде до кінця року. А з урахуванням того, що Польща краще за всі країни ЄС переживе пандемію з рецесією в 4,6% і практично на стільки ж, за прогнозами, виросте в 2021-му, спад попиту на робочу силу з України тут навряд чи варто очікувати.

Українці теж на даний момент віддають перевагу Польщі – в умовах пандемії через близькість найпростіше дістатися до Польщі за безвізом, отримавши дозвіл на роботу. Однак основною перешкодою для приїзду на роботу називається необхідність проходити обсервацію протягом 14 днів по приїзду. Це можуть собі дозволити

не всі українці, бо лише деякі великі компанії допомагають в проходженні карантину своїм співробітникам. Тоді як більшість – покладають його на самих працівників. Чверть опитаних трудових мігрантів, які прилетіли чартерами у червні, повідомили, що збиралися на заробітки в Чехію, Німеччину і скандинавські країни, проте через складнощі на кордонах не ризикнули і прилетіли чартером на роботу в Польщу. Близько 40% працівників, які з початку літа вилетіли чартерами до Польщі, прибули сюди вперше на заробітки. Однак, вони не розглядають Польщу як кінцевий напрямок, а готові їхати далі в пошуках кращої роботи і зарплат, розглядаючи Польщу як вікно в Європу. Пандемія – шанс для польських роботодавців утримати трудових мігрантів, які збиралися на заробітки в інші країни. Однак якщо на державному рівні не буде схвалена більш лояльна візова програма, а також не буде сприяння адаптації українців, вони все частіше обиратимуть не Польщу, а Чехію та Німеччину.

У Європі через спад економіки попит на робочу силу найближчим часом не відновиться в повному обсязі. Але локдаун показав глобальну тенденцію – громадяни країн ЄС не готові йти працювати фізично навіть в умовах безробіття. За українськими заробітчанами закріпився статус незамінних. Крім того, одним із серйозних викликів ЄС є старіння населення. Вже в 2018 році люди старше 65 років становили п'яту частину всіх жителів Євросоюзу. Це змушує уряди країн ЄС постійно пом'якшувати свою міграційну політику, особливо для трудових мігрантів. Економічна ситуація в Україні навряд чи стримує українців в країні. З відкриттям кордонів вони поїдуть туди, де можна швидко знайти офіційну роботу за максимальною грошою процедурою.

Фото черг на кордоні з українських громадян, які прагнули потрапити на Батьківщину з ЄС на початку коронавірусної кризи, облетіла світові видання. Фото: Independent, березень 2020 року.

Заміж за чеха

Історія гуцульської Попелюшки

ТЕКСТ: Наталя МОСТОВА

Історія цієї гуцульської жінки почалась із закоханості в Прагу, сміливої мрії та краплини удачі. За багато років життя на чужині Наталя Вотрубова (Гузак) пережила всяке: людську заздрість, тяжку працю, невдалий шлюб, страшний розпач, зневагу...¹

Але прикарпатка вдячна за цей досвід – так Бог вів її до справжнього кохання. Тепер 43-літня Наталя мешкає неподалік столиці у власному чепурному маєтку, займається творчістю, готує м'ясо з повидлом і надихає на добрі справи свого чеського обранця Філіпа, життя якого теж змінила кардинально – охрестила, одягнула у вишиванку і навчила української мови.

Далеко-далеко

Багато років тому 18-літня верховинська дівчина зважилася вирушити на заробітки в Чехію. Зібралася буквально за чотири дні. Хоча насправді з рідного дому погнало нещасливе кохання. Наталі хотілося поїхати кудись далеко-далеко. Потрапила аж у Прагу на м'ясокомбінат. Перший день у столиці її вразив. Місто – неймовірно красиве, люди виглядають гармонійними і задоволеними життям. Наталя пішла до головної атракції – Карлового моста, де прийнято загадувати бажання. І вона загадала: «Хочу, щоб і я, і мої майбутні діти жили в цьому місті»...

Наталя багато працювала. Оскільки охоче вчилася і була амбітною, то дуже швидко просувалася – з ручної праці перейшла до роботи з документацією, спілкування з клієнтами. Через такий стрімкий ріст не раз наштовхувалась на підлість заздрісників.

Через півроку Наталя вийшла заміж за поляка, народила сина Адріана, але через 12 років пара розлучилася. Ті два місяці після розриву жінка дуже добре пам'ятає – було важко. Гарувала на

Філіп, Максим та Наталка Вотруби.

трьох роботах, синочка бачила лише коли той уже засинав. Навіть замислювалася, аби повернутися в рідні Карпати – ні морально, ні фізично більше не витримувала.

Спершу був театр

Ніч стає найтемнішою перед світанком. Того дня у крамницю, де продавала Наталя, зайшов імпульсанти чех. Поки вибирав товар, купував його, то якось так дивно дивився на українку – їй аж ніяково стало. Насправді чоловік просто дуже вполював симпатичну продавчиню, але вирішив не йти напролом. Спершу прийшов до шефа магазину, розпитав про біляву красуню. Директор дуже поважав Наталю, розповів їй складну ситуацію.

Наступного дня чех знову завітав до крамниці. Приніс українці коробку цукерок, сказав, що це подяка за гарне обслуговування. А ще відрекомендувався – Філіп Вотруба. Коли Наталя вдома розпакувала коробку, то побачила там два квитки до театру і візитку Філіпа. Виявилось, що він – керівник крупної будівельної компанії. Жінка була спантеличена – що робити? Цілий

день мордувалася сумнівами, але зрештою погодилася – це ж ні до чого не зобов'язує. Тож Наталя зателефонувала новому знайомому (до речі, в Чехії не виховано про щось домовлятися через смс-повідомлення).

У театрі показували виставу А. Чехова «Три сестри». Перед тим трохи посиділи у кав'ярні, більше познайомилися одне з одним. Наталя дуже втішилася, коли дізналася, що прадідусь Філіпа, римокатолицький священник, свого часу приймав у себе в гостях Івана Франка і навіть переклав чеською мовою більшість його творів. На прощання чех лише запитав, чи може він сподіватися на те, що Наталя погодиться ще раз якось піти разом до театру. «Мені тоді дуже сподобалося, що він такий галантний, – пригадує прикарпатка. – Не нав'язувався, дав можливість поміркувати».

Через кілька днів вони гуляли біля її улюбленого Карлового моста. І раптом Філіп сказав: «Я щойно побачив одну казку з майбутнього. Хочеш розповім? Стареньке подружжя сидить коло каміна. Бабуся – гарна, чепурна. Дідусь – теж нічого. І вони згадують, як колись їхне

перше побачення було тут – біля Карлового моста. Цього дідуса звати Філіп, а бабусю – Наталя. Як тобі казочка?»

«Тут командує моя гуцулочка»

Через місяць чех сказав, що без Наталі вже не зможе жити. Запропонував оселитися разом. «Він мені був настільки близький по духу, ніби зналися все життя, – говорить жінка. – Філіп старший на дев'ять років, але мені з ним так цікаво. Вихований, начитаний, може говорити на будь-які теми. Щоправда, коли приходить додому, іноді забуває вийти з ролі директора. То мушу йому про це нагадувати. Тоді коханий усміхається і каже: «Ой, я забув. Тут командує моя гуцулочка».

Однак Наталя збагатіла не лише на чоловіка, але й на ще двох дітей. Філіп виховував сина і доньку від першого шлюбу. Спочатку було трохи важко, бо то були підлітки. Але потроху все вноrmувалося. Терпіння долає будь-які перешкоди. Та й зі своїм 10-річним сином жінка теж мала погодити такі кардинальні зміни. «Я тоді сказала Адріану, що знайшла чоловіка, який мені цікавий, з яким би я хотіла побудувати стосунки, – пригадує прикарпатка. – І запитала, яка його думка з цього приводу. Син пішов до іншої кімнати. Сидів там хвилин двадцять. А потім вийшов і заявив: «Мамо, будеш щаслива ти, отже буду щасливий і я».

Через чотири роки спільного проживання пара одружилася. При народженні сина Філіп просто у пологовому запропонував Наталі руку і серце. Їм аплодувала вся лікарня. «Коли дізналася про вагітність, то трохи переживала, бо ми не планували діточок, хотіли трохи поїздити по світу, якраз збиралися мандрувати на три місяці у США, вже й візи зробили, – розповідає жінка. – Але Бог мав інші плани. Я вирішила сказати Філіпу цю новину по-особливому. У коробку з-під цукерок поклала черевички для немовляти, всередину – зроблений тест на вагітність, і все це гарно загорнула. До речі, цукерки називалися «Все найкраще з неба».

Увечері прийшла додому з подарунком. Чоловік якраз дивився по телевізору улюблений футбол. Я поклала на стіл перед ним коробку і кажу: «Може, солодощами поласуємо?» Філіп розгорнув пакунок, але був настільки захоплений футболом, що геть нічого не помітив. Коли матч нарешті скінчився і він перевів погляд на стіл, то аж завмер. За цей час з мене, мабуть, сім потів зійшло – так хвилювалася».

Філіп усміхнувся: «Невже?» Наталя теж усміхнулася. «Ну, я би дуже хотів мати з тобою дитину, – продовжив чех. – Але ми на самому початку закрили цю тему, і тому я ніколи більше не говорив про це з тобою. Але я би дуже хотів».

Наталі ніби камінь з душі звалився. Період вагітності жінка називає найкращим у своєму житті. Філіп цілими днями тільки те й робив, що турбувався про кохану, продумував кожну дрібничку, ходив до лікаря, був присутнім під час пологів. Знайомі навіть жартували: «Філіпе, тобі так сподобалося, що ви тепер, певно, будете кожен рік народжувати». Хлопчика назвали Максимом.

Бог достукався

Незабаром після народження дитини Наталя якось сказала чоловікові: «Якщо ти вже зібрався привчати нашого сина до спорту, то, будь ласка, лише не до хокею». – «Добре, але ти тоді не будеш його навчати про свого Бога...» У Наталі дуже защеміло в серці, але вона промовчала, хоча й зрозуміла, що в цьому питанні їй доведеться неабияк складно. Жінка ніколи не намагалася поговорити з коханим на тему віри в Господа, вона тільки багато молилася, аби Всевишній допоміг якось вийти з цієї ситуації.

Наталя з дитинства звикла до християнського вчення, тоді як Філіп виховувався в дуже атеїстичній сім'ї, як і велика частина населення Чехії.

Все ж чоловік був не проти хрещення синочка. Обряд відбувся в українській греко-католицькій церкві, що біля Карлового моста. Тоді настоятель храму дуже потоваришував із Філіпом, обоє одразу знайшли спільну мову. Іноді навіть сім'ями зустрічалися у кав'ярні. У чеха кардинально помінялося уявлення про церкву і загалом християнство. А незабаром він придбав будиночок у тому ж селі, де мешкав священник. Стали сусідами. Поступово Бог достукався до серця Філіпа, й він вирішив охреститися. У день обряду погода була хмарна, збиралося на дощ. Але як тільки почалася молитва над Філіпом, небо наче розкрилося, випустивши сонячний промінь просто на чоловіка. Це було неймовірне видовище.

Жити на рік уперед

Зараз українка нарешті зайнялася тим, до чого її тягнуло з дитинства, – декупажем (техніка декорування різних предметів). Самотужки навчилася, переглядаючи онлайн-уроки. Тепер Наталя сама проводить такі майстер-класи у школах, дитсадках, а також для творчих панянок. Жінка розповідає, що типова чеська сім'я кохається у спорті, але не має традицій. Певно, тому, що поширений атеїзм. Знайома Наталки, корінна жителька Чехії, вирішила охреститися, але на обряд не запросила ні рідних, ні друзів. Пояснювала, що її б не зрозуміли, можливо, навіть глузували б.

У чехів прийнято все планувати заздалегідь – на півроку-рік. Це те, що

Шлюб взяли за східним обрядом. Завдяки українці до серця «атеїстичного чеха» достукався Бог.

кардинально відрізняє їх від багатьох українців. Коли Філіп гостював на батьківщині дружини, то не міг цього второпати – хіба так складно розпланувати своє життя? Ажже це так зручно. «Коли ми приїхали на початку літа до моїх батьків і казали мамі, аби вона запланувала собі на серпень поїздку з нами до Греції, – розповідає Наталя, – то мама зареготала: «Та хіба я знаю, що буде аж у серпні?!» Чоловік був шокований. Я йому пояснила: це тому, що люди не мають достатку, вони не впевнені в завтрашньому дні».

Прикарпатка відзначає, що чимало чехів – доволі черстві. Навіть у вихованні дітей. Особливо, коли йдеться про забезпечення людей. Наприклад, накупують дитині сучасних забавок і відмахуються, мовляв, я свій батьківський обов'язок виконав, тепер хочу спокою. Чеські мами зазвичай не куховарять. Як правило, купують готову їжу або харчуються в кафе. Ось, наприклад, у першому шлюбі лише Філіп порався на кухні, і якщо діти зголодніли, то бігли до тата. Наталя сміється, що вона так розбалувала свого чоловіка всілякими смаколиками, що він уже й забув, як це – готувати їжу.

До речі, чеська кухня дуже відрізняється від української. Чехи знають лише український борщ, і то готують його солодкуватим. Взагалі у чеських національних стравах частим є солодкий смак. Наталя до цього довго звикала – м'ясо з повидлом, м'ясо, запечене в шоколаді, помідоровий суп з цукром...

Тепер переконає, що це дуже смачно. А Філіп полюбив гуцульську кухню: банош, гриби, кулешу... Обожнює бринзу. Наталчині батьки сміялися: «Та який же ти чех! Ти справжній гуцул! Ти ж їж

¹ Галицький кореспондент, 3 червня 2018 року.

бринзу ложками. У нас гуцули навіть так не їдять».

Філіп допомагав поглядом

Філіп любить Україну, каже, що це батьківщина його дружини, а отже, і його друга батьківщина. Вишиванку має, мову знає, колядки співає... І вінчалася пара в Криворівні, що на Верховинщині. Філіп навіть став хрещеним батьком дитинки, яку народила Наталчина давня подруга.

Взагалі чех багато допомагає рідним коханої, що живуть в Україні, адже в неї величезна родина. Особливо щедрий до дітлахів, багато з яких живуть у дуже скрутних умовах. «Більшість чеських дітей навіть уявлення не мають, як бідно живуть їхні українські однолітки», – одного разу замислено сказав Філіп.

Наталя розповідає, що багато чехів вороже налаштовані до українців. Загалом це пов'язано з періодом, коли радянські війська ввійшли до Чехії. 20 років комунізму залишили на місцевих відбиток ненависті до росіян. А українців, білорусів чехи постійно асоціювали саме з росіянами. Це для них було одне й те ж. В останні роки, коли в Україні палає війна, погляди суттєво змінилися. «Тим паче чехи бачать, що більшість росіян, які приїжджають сюди на заробітки, займаються шахрайством, – каже Наталя. – Тоді як українці гарують».

Багато років поспіль прикарпатка і на собі відчувала упереджене ставлення місцевих. І навіть коли одружилася з Філіпом. Тим паче його оточення – це вершки суспільства. Наталю не приймали як свою, ставилися відверто байдуже. Віталися, для годиться питали, як справи – і на тому все. Та й мама Філіпа спершу не була в захваті, що невістка – українка. Для її єдиного сина, тим паче такого розумного і успішного, мала бути тільки чистокровна королева.

«Було дуже важко, – зізнається жінка, – але завжди допомагав погляд Філіпа. Йому варто тільки глянути на мене чи усміхнутися, і я враз почуваюся у безпеці, почуваюся найкращою у світі жінкою».

Тепер Філіп знає, що гуцули – це насправді не коні, а горда карпатська частина українського народу.

Дорогою до храму і... з храму

Як закарпатець знайшов долю за кількасот кілометрів від власного дому

ТЕКСТ: Юрій КОПИНЕЦЬ

Чехія давно завоювала статус однієї з найбільш популярних країн для українських мігрантів. Вона близька географічно, зацікавлена в іноземних працівниках, і українці належать до бажаних. Якщо постаратися, можна не лише офіційно потрапити на роботу в Чехію, а й знайти свою долю¹.

Герою нашої статті Олександру Ковачеві допомогла рекрутингова компанія. За певну суму вона підготувала весь пакет необхідних документів. Сашко поїхав легально працювати, і сьогодні він уже понад 10 років живе та працює у Празі. Знайшов тут свою долю, створив сім'ю, став батьком і, незважаючи на коронавірусні обставини, не втрачає оптимізму щодо свого майбутнього.

Все «за кавою»

А все почалося з того, що, завершивши навчання в училищі, він задумався над тим, що робити далі. Адже, будучи значно молодшим із трьох дітей, залишився біля батьків і ніяк не міг знайти достойної й стабільної роботи. Будучи електриком за спеціальністю, перебивався непостійними заробітками, і це його не влаштовувало, а навіпаки – дратувало. Всі пропозиції про роботу у якихось державних організаціях він ніколи серйозно не розглядав. І невідомо, як було б далі, якщо б одного разу він випадково не зустрів свого колишнього однокурсника і, як це буває на Закарпатті, тут без кави не обійшлося. Василь (однокурсник –

авт.), який був уже досвідченим заробітчанином, розповів йому про свою роботу в Чехії і запитав, чи не хоче й він поїхати, бо хороший електрик завжди буде мати роботу. Олександр попросив його номер телефону і пообіцяв подумати. Прийшовши додому, вирішив поговорити з батьками на цю тему. Розмова була складна, бо обом батькам уже було за шістдесят років, і він був для них справжньою опорою. Але після довгих роздумів, до яких долучилися й старші сестра та брат, котрі вже давно мали власні сім'ї, вирішили, що треба спробувати використати цей шанс.

Наступного дня Олександр зателефонував Василеві й повідомив, що хоче поїхати з ним. Василь дав йому адресу однієї із приватних ужгородських компаній, які спеціалізуються на пошуку й оформленні різних працівників для роботи у країнах Європейського Союзу. Закордонний паспорт у нього був, а документи оформили за два тижні. Десь за тиждень уже зібралася ціла компанія із електриків, сантехніків, столярів та будівельників, і вони поїхали. Перетин кордону зайняв трохи часу, але емоції переповнювали, тому транспортні нюанси не дуже турбували.

Півзарплати відправляв батькам

Олександр одразу отримав роботу – потрібно було у котеджному будинку «розвести» всю електрику. Він спочатку налякався, бо подумав, що сам це буде робити, але, як виявилось, там була ціла бригада електриків і він був наймолодшим серед них, та ще

Ілюстративне фото (герой публікації попросив не публікувати особистих фотографій).

й новеньким. Старші колеги побачили його розгубленість і почали сміятися, але потім усі взялися до роботи. Перший робочий день він пам'ятає так, ніби він був учора, хоча минуло вже понад десять років. Уже за кілька тижнів він почувався на роботі комфортно і легко, робив усе те, що йому говорили. Совісне навчання давало про себе знати і проблем із розумінням робочих нюансів, у принципі, не було.

Так пройшов місяць... Отримавши першу зарплату, він вирішив відправити добру половину додому. Батьки спочатку були проти і говорили, що це його гроші, але потім все ж таки погодилися. Так і повелося – щомісяця він відправляв додому частину коштів, а інші відкладав. До речі, батьки ці гроші не витрачали, а зберігали, і про це він дізнався згодом.

Перед новорічними святами всі повернулися додому. Сльози мами й посмішку батька він запам'ятав на все життя. Батьки дуже чекали його і були дуже приємно здивовані подарунками, племінники теж не знаходили собі місця від різних смаколиків і презентів. Але свята закінчилися і він повернувся на роботу. І так було щороку – на великодні та новорічні свята – додому і знову на роботу. Вже за кілька років Олександр назбирав достатньо коштів і купив собі квартиру, зробив ремонт і здав у оренду молодій сім'ї. Батько контролював сплату і відкладав ці кошти також. Але кілька років тому сталася абсолютно непередбачувана трагедія – батьки по-

трапили у автомобільну аварію і мама загинула, а тато потребував складної операції. Олександр одразу ж повернувся додому, оплатив усі витрати і залишився біля батька на два місяці.

Наче на допиті в прокуратурі

За його словами, повернувся на роботу він зовсім іншою людиною – і це побачили усі. Почав щотижня у вільний час ходити до церкви. І саме у церкві він познайомився зі своєю майбутньою дружиною. Одного разу він після роботи просто вирішив прогулятися і зайшов до храму помолитися за батьків. Після нього до храму зайшла й молода дівчина, і стала молитися недалеко від нього. Спочатку він не звертав на неї уваги, але потім повернувся і їхні погляди зустрілися. Обое посміхнулися і щось ніби кольнуло його у животі. Згодом Лариса (майбутня дружина – авт.) назве це «стрілою Амура», яка потрапила йому не у серце, а у живіт, бо Олександр – справжній гурман.

На виході з храму він вирішив зачекати на дівчину. Коли вона вийшла, то їхні погляди знову зустрілися і він привітався чеською мовою. Лариса так само відповіла, але одразу ж запитала – звідки він. Сашко повідомив, що із України. Лариса посміхнулася, і перфектною чеською мовою сказала, що зрозуміла це одразу, бо він у церкві перехрестився за східним обрядом. І далі почала говорити з ним вже на закарпатському діалекті. Олександр був шокований, бо і не думав, що вона – його землячка. Так вони й познайомилися.

Виявилось, що батьки Лариси вже кілька років тому повністю переїхали жити до Чехії, і вона вже тут завершила навчання у школі, а зараз навчається на економічному факультеті в університеті. І так вони проговорили кілька годин та незчулися, як підійшли до дівчини додому. Вже перед дверима попрощалися і обое знімаковіли. Але Олександр галантно попросив номер телефону в дівчини, і вона погодилася... Далі були дзвінки і прогулянки, походи у кіно і на різні концерти, цукерки і квіти, знайомство з батьками і дуже серйозна розмова з Іваном Степановичем – батьком Лариси. Оксана Василівна – мама майбутньої дружини – весь час просила його розповідати про себе. Інколи було враження, що він прийшов не у гості, а на допит у прокуратуру. Тепер із цього всі сміються, але тоді мама дівчини переживала, і, за її словами, просто хотіла пересвідчитися у тому, що Олександр – дійсно той хороший хлопець, про якого розповідала їй дочка...

Через кілька років вони одружилися, і зараз виховують двох діток – півторарічну донечку Ларису і шестимісячного Іванка. Їхні батьки дуже раді, що внука назвали Іваном, адже обое дідусі – теж Івани. Цей рік видався не дуже хорошим, бо коронавірус зіпсував багато планів. Але Олександр був завжди виваженим оптимістом, і зараз теж говорить, що під час вимушеного карантину навіть виграв, бо мав більше часу для сім'ї.

¹ Карпатський об'єктив, 2 серпня 2020.

Йо, черешні зрілі...

Тут легендарна пісня у виконанні Валдемара Матушки з романтикою має мало спільного: і при зборі урожаю черешні є чіткі правила. І українські сезонні працівники дотримуються їх найкраще...

ТЕКСТ: Іржі СОТОНА

Сезонні працівнички з України Мирослава Шегута та Тетяна Колесова збирають черешню у південночеських Хелчицях, для агровариства «Земхеба». Фото Ярослав Сибек, «Прахатицькі Денік», 23.6.2020.

«Купуйте чеські фрукти!» – закликають різні екологічні та сільськогосподарські кампанії. Крамниці й супермаркети на полицях приклеюють прапори з трикутником у трьох кольорах. Але спочатку ці фрукти й овочі потрібно зібрати. Через пандемію цього року сезонні працівникам з-за кордону приїхати було складно. Чи замінять їх чехи? Навряд чи, важка робота в саду їх не приваблює¹.

Від вчорашнього дощу – ані сліду, сонце приємно гріє, іноді ховається за хмарою, легкий вітерець. Ідеальна погода для роботи на свіжому повітрі. Але зміна тільки починається.

«Отже, у вас вже є хоча б піввідра?» – підколює мене через якихось 15 хвилин на драбині Іван, який керує збором врожаю у черешневому саду південночеського агровариства «Земхеба». Піввідра у цьому випадку означає приблизно два або три кілограми гарненьких червоненьких плодів сорту «Кордіа». З крони дерева кричу йому, що плюс-мінус так. Я звик збирати фрукти, у нас на дачі завжди були фруктові дерева та кущі, які вирощує ця сільськогосподарська фірма у Хелчицях та околицях. Звичайно, їх було, мабуть, у тисячу разів менше, бо, наприклад, черешневі сади тут – це лабіринт розміром у 21 гектар.

«Ви – моторний, вмієте піднятися на драбину. Бо є такі, хто як слід не підніметься. Як чехи, так і іноземці. Я це бачу одразу, я давно працюю з людьми», – хвалить мене сорокап'ятирічний Іван з України. Він приїхав до Чехії двадцять років тому. Чеською розмовляє добре, і разом із дружиною, яка також крутиться у фруктовому саду, шукає інших працівників на батьківщині.

Драбина чеською мовою – це «штафле», відро – це «кбелік», вручну рвати плоди – це «чесати», і більш нічого особливо

тут знати й не треба. Чеською тут особливо не домовишся. «Чесачі» – збиральники урожаю – дещо навіть здивуються, якщо серед них опиниться чех. Усі одинадцять співпрацівників-сезонників приїхали з України. Вони не йдуть красти чи просити соціальну допомогу. Вони – сумлінно виконують ту роботу, до якої чехи просто не хочуть братися.

Тут краще, ніж у Польщі

«Тому що це сезони і в спеку», – пояснює основні причини відсутності інтересу чехів до збору урожаю директор «Земхеби» Ярослав Мушка. «Раніше не було так багато інших можливостей для роботи, і черешні збирали люди із сіл, які звикли до такої роботи, бо самі мали вдома фруктові дерева. Їх називали «печкарями» [від чеського слова «печка» – кісточка всередині фрукту – ред.] – , – розповідає директор, згадуючи, що заміна чехів іноземцями почалася десь всередині 1990-х.

Припускає, що спочатку думали запросити людей, які тривалий час перебувають у статусі безробітних. «Ми замовили їх шістдесят. Двадцять прийшли першого дня, вісім – другого, і лише два – на третій день. Це не спрацювало, вони не хотіли працювати», – пояснює він, чому врешті-решт вони неохоче звернулися по закордонну робочу силу.

За попереднього режиму учні та студенти під час «бригад» були зобов'язані йти у поле й збирали усе – від картоплі до хмелю. Сьогодні збір деяких культур може здійснюватися модерною технікою, але на збір яблук чи черешень поки що ніякого механізму чи робота не вигадали.

Ще після 2000 року багато чехів проводили літо в городах та садах Великобританії чи Норвегії, але в часи низького рівня безробіття та збільшення кількості сезонних робіт на батьківщині і ця хвиля зменшилась.

«Деякі українці до нас приїжджають від самого початку, тобто вже двадцять п'ять років поспіль. Це – не міські люди,

а з сіл, у них є також власне господарство вдома, але вони раді, що можуть заробляти гроші протягом трьох місяців у році», – каже Ярослав Мушка. Він вже чекає на головний осінній урожай яблук, головного продукту компанії, і сподівається на наступну партію працівників. Іван також принагідно перекладає. 32-річна Юлія – професійна кухарка та пекарка, але в Україні роботи мало, тож вона їздить на сезонні роботи. Наймолодшими тут є 20-річні Іра та Діма, які родом із сільської місцевості неподалік кордону з Молдовою. Свою землю вони здають в оренду, фермери сплачують їм готівкою та товаром. І також регулярно їздять на кількадесячні сезонні роботи. «Але вже не до Польщі», – додає Іра із драбини, і ні на хвилину не перестає рвати черешню. «Я туди їжджу, але в Чехії все ж таки краще», – додає Діма. «Тут більше платять, і люди кращі. Поляки дуже грубі і весь час лаються». На запитання, чи хотіли б вони на постійно залишитися в Чехії, в унісон відповідають: «Так».

Без іноземців це було б неможливо Працьовитість українців була визнана і в сільськогосподарському кооперативі Лібчани неподалік Градця Кралового, який у овочівництві зосереджується в основному на яблуках і грушах, і відкриває сезон так само черешнями. «Ми також спробували працювати і зі словаками, болгарами й чехами, але виявилось, що українці, точніше кажучи українки, є найпрацьовитішими та найкращими з точки зору якості виконуваної роботи», – відкрито визнає директор кооперативу Іржі Пате́к. Він пригадує надзвичайний стан, коли поїздки були заборонені, а візові центри за кордоном залишалися закритими: «Це був дуже

неприємний період, коли надходили повідомлення, що робітники не зможуть приїхати».

Та в травні видача віз хоча б до 90 днів була відновлена. Без розкручування суворох карантинних гайок, за даними Овочівницької спілки ЧР, фермери взагалі не змогли б зібрати осінній урожай. Якщо ситуація залишатиметься сприятливою, то, як і кожного року, влітку та восени до Чехії приїдуть кілька тисяч сезонних робітників.

Іржі Пате́к задоволений тим, що йому вдалося знайти збирачів урожаю ще на початку літа. «Треба сказати, що Міністерство сільського господарства було дуже активним, і ми знайшли способи залучити іноземних робітників. Тепер я не боюся, що ми не зберемо урожай». Хоча овочівництво є лише невеликою частиною підприємницької діяльності «Земхеби», саме цим компанія відома. Починаючи з 2012 року це товариство та інші виробники із Хелчіц та Лгениц можуть використовувати логотип захищеного географічного зазначення Європейського Союзу, що свідчить про унікальність місцевих вирощених плодів, частково завдяки специфічному клімату.

Град, посуха, шкідники та інші прими...

Час збору урожаю черешень, які, згідно зі збереженими записами, доставлялися сюди ще у далекому 1860 році до імператорського двору у Відні, потрібно правильно розрахувати. З кожним рванням переконуюсь, що вони дозріли, але й багато з них тріснули.

Погода є ще одним фактором впливу на овочівництво. «Коли хороший рік, урожай не замерзне і не потріскається, ми зберемо від 100 до 120 тонн черешні. Цього року це десь третина, близько 35 тонн», – визнає Ярослав Мушка наслідок червневих дощів, які «обстрілювали» урожай протягом кількох днів. Вони навіть повністю знецінили ранні сорти. Після того, як Іван навчив мене відрізняти «відро» від «драбини», взявся інструктувати правильно рвати черешню. Це виглядає банально, але оскільки вона йде на прямий продаж у крамниці, а не на обробку, повинна бути максимально красивою і якомога довше утримати «товарний вигляд». Головне – зривати разом зі стеблом, інакше плід легко пустить гниль. Допускається невелика тріщина, але більшій пошкодження дискваліфікують продукт на шляху до замовника. «А що робити, якщо ще не дозріла?» – запитує Івана. «На землю», – відповідає він. «А якщо дуже потріскана?» – «На землю, це не оплачується». «А без стебла?» «До рота, або викидати, якщо вже не можете». беру до уваги його інструкції, і вже невдовзі досита наїдаюся. Але черешня швидко псується,

і, хоча це може здатися неймовірним марнотратством, недосконалі плоди нещадно летять у траву. Найгірше, коли акробатично натягуєтеся зі сходів за гарненьким здалеку букетом фруктів, але при уважнішому огляді розумієте, що все це можна одразу викинути. Особливо плоди на вершинах дерев – вони найбільше зазнали впливу дощу, і тут «рівень смертності» величезний. Але завдання – зірвати все, щоб черешня, яка залишилася на дереві, не стала переносником хвороб. Тому часто до двох третин урожаю опиняється на землі. Таку втрату, зрештою, директор «Земхеба» й передбачив на цей рік.

Але на вибрики природи також є рецепт. У сільськогосподарському кооперативі «Лібчани» до нестабільної погоди над садом розкинули спеціальну фольгу. «Це система, яка запобігає пошкодженню фруктів дощем чи градом. Тому червневі опади ніяк особливо на нас не вплинули», – каже директор підприємства Іржі Пате́к.

Безкоштовно не потрібно

І хоча потріскані черешні дуже смачні на смак, вони непридатні для продажу – надто швидко псуються. «Якби хтось хотів їх для спалювання, платив би двітри крони за кілограм. Але витрати на збір становлять від восьми до десяти крон», – пояснює Ярослав Мушка чітку математику. «А хіба не можна принаймні організувати самостійний збір фруктів, як у полуниці?» «Але люди зберуть усі черешні, а не лише ті з тріщинами», – заперечує директор. Досить того, що вночі урожай «збирають» злодії, які прокрадаються до саду через отвори в огорожі.

Сезонні працівники отримують відповідно до продуктивності та кількості годин роботи – разом близько десяти крон за кілограм. Це також об'яв, який вони повинні зірвати за годину. За словами Івана, найпрудкіші можуть впоратися і з п'ятнадцятьма кілограмами й отримають 150 крон на годину.

Перш ніж піднятися на драбину, звіряю час на телефоні. Не затримуюся, але спостерігаю, як українці крутяться серед гілок, наче птахи, і швидкими темпами віддаляються від мене. Мене даремно втішає той факт, що обране мною дерево було одним із найвищих та найрозкішніших. Годинник показує – щоб наповнити перше відро вагою близько шести кілограмів, потрібно було одну годину й чотири хвилини. Тож це – в кращому випадку шістдесят відсотків продуктивності українців. Я не знаю, на яку передачу все-таки міг би переключитися, якби це була справжня робота, а не просто одноденний репортаж. Приємно хоча б те, що працівниця «Земхеби» Соня Кучерова, яка перевіряє, перебирає, зважує і складає у ящики

фрукти на причепі за трактором, не має багато роботи із сортуванням моєї купи. Доказ того, що назбирані мною плоди відповідають заданим параметрам. Із саду фрукти спочатку прямують на склад, а звідти – в основному до крамниць, включаючи торгівельні мережі на зразок «Глобусу» чи «Макро». Ящики, в які пересипаються черешні, вміщують вісім кілограмів, тому хто принесе більше для зважування, відкладе частину для наступного разу. Пропоную Дмитрові, що він може заповнити ще одну коробку з мого відра, бо ж я працюю безкоштовно, а він наповнить її швидше. Він з посмішкою, але рішуче відмовляється: «Ні, не потрібно. Не хочу безкоштовно».

Нестабільна робота

Зі збільшенням годин збір стає одноманітним. У другій половині дня вже до черешень зовсім нема апетиту. Марно намагаюся вигнати з голови пісню «Так, черешні дозріли» й ціную, коли палюче сонце бодай на хвилю сховається за хмарою. Одноденна бригада розслабляє, але уявити собі важко, як сюди щодня кілька тижнів підряд заявлятися о пів на сьому ранку... Саме у такий час українці звичайно починають роботу. До полудня – годинка на обід, а потім – знову на драбину. До гуртожитку – о п'ятійшостій, іноді о пів на восьму вечора. Не помітно, щоб хтось за весь цей час десь бив байдки. Під час роботи подружні пари, яких тут кілька, розмовляють між собою, але хтось пізніше пустить собі музику із телефонів.

«Це – нестабільна робота» – пояснює Іван ще одну причину, чому як чехи, так і деякі іноземці не зацікавлені у сезонному зборі врожаю. Під цим він має на увазі переважно погоду. «Іноді працюєш весь день, іноді годину, іноді зовсім ні. Наприклад вчора, весь день дощило і ми залишилися вдома», – каже українець, якому «Земхеба» дає роботу, але він не є її працівником.

Схоже, чеське овочівництво у закордонних працівниках знайшло не тільки порятунок, а й функціонуючу модель. «Можна до них мати різні застереження, але без них ті ягоди ніхто не збере. Цю роботу чеська людина вважає не гідною себе», – досить жорстко наприкінці травня заявив Ярослав Ганак, президент Конфедерації промисловості та транспорту, коли на спільній нараді представників уряду, бізнесу та профспілок обговорювали, як швидко повернути іноземців не лише до сільського господарства.

Я б не назвав недостойною роботу у черешневому саду після отриманого досвіду. Як фізично важку – звичайно так. І, зрештою, не дивуюся, чому чехам у порівнянні з комфортнішими бригадами не хочеться на поля й сади. Тож хай би вже хтось знайшовся, незалежно звідки.

¹Sotona Jiří. Jó, třešně zrály... a česání má přísná pravidla // Magazín Práva, 11.7.2020, str. 10

Заробітчанка

Діялог із життя мами, доньки
із включення батька у скайп¹

ТЕКСТ: Михайло СТЕПНОВ

penelope esperando el tren, ілюстративне фото

Verona, Italy.

– Ну, що, вирішила, Оленко? Де ти хочеш мешкати? Там, чи тут? – жінка захоплено розвела руками, показуючи краєвиди міста дівчинці, років двадцяти, яка приїхала на вихідні в Італію. – Не переймайся! Італійську вивчиш, а довчишся тут, в Веронському університеті. Тут є твоя спеціальність, я домовлюсь за твій перехід.

– Ні, мамо, я не хочу. Це не моє. Так, тут красиві краєвиди, але в Україні не гірше. Тут файна атмосфера, але в Україні ліпше. В мене там все, там моя душа!

– Що все, що все?! Tutti, tutti... tutto questo è l'Italia² – нервово відповіла жінка.

¹ Джерело: Літературна сторінка Михайла Степнова, 2013 рік.

² «Все – це Італія» – італ.

– Все – це мої друзі, мої рідні, все – це є моя рідна країна, мій рідний Львів, мова рідна моя.

– Що ти починаєш, тут ти зможеш більшого здобути! Ти зможеш собі дозволити багатого більше.

– Мамо, не починай, все, що мені треба, я маю, все що буде потрібно – здобуду. Пішли краще додому.

Пішли краще додому.

І вони пішли, проходячи вузький вулички, які освітлювались темно-жовтим приємним кольором з ліхтарів, які мали старовинний вигляд, проходячи крізь старенькі красиві будинки. Прийшовши на стоянку, жінка підійшла до дуже красивої, червоної Alfa Romeo, відкриваючи двері, вона промовила:

– Подумай добре, Оленко, подумай! В тебе є ще час. Тут інший рівень життя,

це Європа!

– Колись вони мали рівень життя не ліпший за наш. Але вони не тікали, мамо, вони пробували щось робити, щось змінити, щось розвивати!

– Ой, та що ти мені тут розказуєш, що ти будеш робити?! Нічого ти не зміниш! То в вас люди такі, яким би лишень вкрати грошей.

– І тепер вони всі їдуть до Італії, Польщі, Німеччини, ті люди... Бідолашна Європа. – відповіла дівчинка, посміхнувшись, та сіла в автівку.

Авто рушило з місця, та почало продирається крізь вузькі, напівтемні вулички північного міста Італії. Додому вони їхали мовчки, ніхто з жінок не вимовив ані слова. Так само мовчки старша поставила по приїзді авто на стоянку.

– Їсти будеш? Тут є файна піцерія прямо коло нашого будинку. Давай зайдемо. Хоч справжньої піци спробуєш.

– Не більш справжня, ніж у нас, – із незадоволеним обличчям відповіла дівчинка.

– Оленко, не сперечайся. Пішли.

Вони зайшли в ресторацію, яку прикрашала красива вивіска «Corte Farina Ristorante Pizzeria», замовили поїсти та продовжили розмову.

– Олено, я зможу влаштувати тебе тут на роботу, опісля твого навчання!

– продовжила жінка, як принесли їм піцу.

– Мамо, не треба мені тієї роботи. Ти мене хоч спиталася, ким я хочу працювати?!

– Сонце, ким ти хочеш працювати?

– Дякую, що спиталась, мамо! Я мрію бути педагогом, я мрію викладати англійську мову, це моє!

– Прошу, викладай, займайся педагогікою, пиши статті, наукові праці. Але ж то можна робити і в Італії! Ти будеш тут отримувати справжні гроші!

– І у нас я буду також отримувати не менш справжні гроші!

– Та що порівнюєш?! – підвищила голос жінка. – Що ти порівнюєш! Три тисячі гривень та три тисячі євро. Ти що взагалі не розумієш?! Що ти причепилась! «Україна, Україна»?!! Та до біса твою тую Україну! Тут інший! Інший рівень життя! – вже майже кричала мама Олени. Дівчина ж продовжувала собі їсти, ігноруючи промову матері.

– Вибач, вибач, Оленко. Просто я хочу, як краще, – торкнулась жінка руки доньки, але та її прибрала зі столу.

– «Як краще» мені буде в Україні, мамо, зрозумій.

Панночки доїли, та пішли додому. Старша жінка відчинила двері квартири, та вони зайшли. То була величезна чотирикімнатна квартира, яка мала велику вітальню, з великою залом, та трошки меншими іншими трьома кімнатками. Обставлена квартира була в стилі модерн. На стінах висіли роботи сучасних відомих художників. Старша жінка роззулася й підійшла до свого бару, взяла келих, та, наповнивши його червоним вином, сіла на чорну шкіряну канапу, яка стояла коло стіни, що, в свою чергу, була покрита сірими шпалерами.

– Оленко, подумай ще раз. – промовила пані, в слід дівчинці, яка зайшла в свою кімнату та зачинила двері. – Мала та дурна. Не розуміє, що втрачає, – про себе подумала жінка.

– Нащо тобі отсей безглуздий патріотизм?! – крикнула мати Олени та зробила ковток вина.

– Це все через нього, сам не схотівся зі мною їхати до Італії, та доньку підмовив, патріот клятий, – бубоніла жінка,

Ілюстративний колаж: Високий Замок.

включаючи свого ноутбука. – Зара подзвоню йому та розберусь.

Жінка увімкнула ноутбук та запустила Skype³, знайшовши контакт на ім'я «Дмитро (чоловік)». Вона почала телефонувати йому.

– Ну, доброго вечора, Мар'яно.

– Márian! Márian! Скільки ж можна повторювати! І тобі buonasera⁴.

– Вибач, знаю лишень українську. Як там Оленочка?!

– Шо ти їй в голову вбив?! Діма?! Нащо ти їй в голову вбиваєш свій клятий патріотизм?!

– Я нічого їй не вбиваю в голову! Що ти вигадуєш?! Вона сама вирішує, чи бути їй патріотом, чи ні.

– Вона не хоче переїжджати в Італію!

– І що?!

– Що значить «І що?!». Вона втрачає своє майбутнє, і все з твоєї подачі!

– Прошу, прошу, що вона втрачає?! Майбутнє?! Вона просто хоче пов'язати своє майбутнє із своєю Батьківщиною.

– І ти так само... Боже, в кого ж пішла донька моя... В бовдура... Якеє майбутнє в Україні?!

– Таке! Таке, сонечко, таке! Вона не хоче жити на чужині з чужою людиною!

– Ти що там, взагалі поїхав головою?! Якою чужою?! Вона зі мною, мамою своєю жити буде!

– Яку бачить лише двічі на рік: на день народження й на Різдво. Анітрохи ні чужа...

– Діма, ти прекрасно розумієш чому! Дмитро, будь ласка, а не «Діма».

– Боже, який ідіот. Я тут працюю, я заробляю величезні гроші, для вас, до речі! Я дам їй майбутнє!

– А ти спитайся в своєї доньки, що вона то робить із твоїми грошима, що ти надсилаєш?!

³ Програма відеозв'язку через інтернет.

⁴ «Добрий вечір» – італ.

– Що вона з ними робить?! – здивовано спиталась пані.

– Кожного місяця твої дві тисячі євро вона жертвує по різних бібліотекам, українським організаціям, музеям тощо. До речі, я теж, як і ти, працюю, а майбутнє Оленка зможе й власноруч здобути.

– Боже, яка дурна! Це все ти винен!

– Щоб ти знала, я тобі повідомлю, вона вже вийшла на стипендію мера, та все зараз йде до того, що дівчинка здобуде посаду викладача в університеті Івана Яковича. Це тобі не будь що, Мар'яно.

– Але це і не Італія.

– Дякувати Богу.

– З тобою неможливо розмовляти, бувай собі. Не забудь її завтра зустріти в аеропорту.

– Я пам'ятаю, не бійся. Просто дай дитині можливість самій обирати. Подумай про те, що вона може і не хоче втікати на чужину лишень заради грошей. Вона хоче займатися улюбленою справою в улюбленій країні. А гроші?! Гроші то гроші, проживемо. Нам вистачає на все, що треба. Тим паче як вона буде сумлінно працювати, то зарплату буде отримувати не маленьку. До того ж скоро може влада змінитись, так що може й зміни чекають на нашу державу.

– Та у вас постійно міняється влада. Чорт з вами, сіао!

Жінка розлючено та різко закрила кришку ноутбука, й розслаблено оперлась на спинку канапи. Знову зробивши ковток, вона промовила: «Боже, які ідіоти, які ідіоти. Не знають вони, що таке щастя й не хочуть дізнатись».

– А може знаємо, тому й не тікаємо на чужину?! – відповіла дівчинка, як вийшла зі своєї кімнати, та пішла у ванну.

«ГНІЗДО ГОРЛИЦІ»:

Зворушливий фільм 2016 року про трудову мігрантку до Італії

ТЕКСТ: Марія ЦИГИЛИК

Листопад 2016 року. У залі майже аншлагу. Багато п'ятдесятирічних – не типово для львівських кінотеатрів публіки. Стрічка Тараса Ткаченка – перший повнометражний фільм про заробітчанин, що знімався на Буковині і в Римі. І останній фільм, в якому знявся Віталій Лінецький¹.

На цю тему написані книжки, поставлені вистави... Жінка, яка залишає сім'ю в Україні і їде на тяжкі заробітки до Італії, висилає гроші чоловіку на будівництво чи купівлю нової квартири. Такі сюжети пише саме життя, історія героїнь – абсолютно звичайна. Це перший художній повнометражний фільм режисера Тараса Ткаченка. До того він знімав короткий метр, телефільм та науково-документальне кіно. Основа стрічки – одноіменний кіносценарій Василя Мельника, за який він у 2012 році отримав диплом літературної премії «Коронація слова». Побутову і давно прочитану/переказану/показану історію на екрані особливо роблять Римма Зюбіна та Віталій Лінецький, які зіграли головних персонажів – Дарину та Митра. Їхні герої – правдиві, переконливі і справжні в кожному погляді. Вони показали найтиповіші речі так, що ті стали по-мистецьки справжніми.

Дарина їде до Рима втомлена і залякана – великі запалі очі із синцями, які відтіняє синій розтягнений светр, куца гулька із волосся бляклого кольору. Додому ж вона повертається наче розквітлою – із короткою зачіскою вогняного кольору, рум'яним обличчям і втомленими, але все одно гарними очима із важким поглядом. Під її серцем б'ється ще одне життя. Створений образ Митра – це найбільшою мірою талант Віталія Лінецького. Він зробив абсолютно звичайного персонажа цікавим – в інтонаціях, у поглядах, у тих сценах, які на екрані зали-

шаються статичними, але відбувається внутрішня дія – всередині самого героя. Римма та Віталій – актори театру, також обоє мають великий досвід роботи в кіно. Абсолютно органічно вони звучали в західноукраїнській манері говорити: «Слава Йсу! – Слава Богу навіки!», «Най би тя шлек трафив»... Так само не різала вухо і не заважала італійська мова: у фільмі знялись Мауро Кіпріані – Алессандро, роботодавець Дарини, та Ліна Бернарді – його мати Вікторія. Майже документальна сцена, знята у греко-католицькому храмі – літургія, на яку приходять українки: в кадрі і справжні українські заробітчани.

Історія про гніздо однієї горлиці, яка навіть не боролась за своє щастя, а ступала по вже наперед випробуваному і перевіреному іншими маршруту, аж допоки життя не внесло коректив. Режисер і його команда оздобили прикру історію поетичністю: побачити красу за працею покоївки або ж її блуканням нічним Римом, показати самотність і розчарування чоловіка, прикрашені світлом зелених ліхтарів.

Одна із найбільш емоційно виразних сцен, коли розгніваний Митро їде на світанку порожнім мостом: все навколо сіре, туман, він одягнений у незмінну ватну куртку і кепку, в очах – порожнеча і розчарування в реальності, що межує із болем... Віталій Лінецький зовсім не по-побутовому зобразив свого буденного/типового героя Митра. Він створив образ звичайного чоловіка, який випиває, робить все по-своєму, навіть, якщо це неправильно, і найстрашніше – сам наполягає, щоб дружина їхала в Італію на заробітки. Він – самотній, розчарований та ображений. Актор майстерно і безмежно талановито робить видимими ці переживання.

Дарина, як і кожен інший герой у фільмі, заручниця ситуації – вона не готова бути сильною від початку. Коли розв'язка

вже близько – героїня набралась сили, з якою далі буде вирішувати усі проблеми, візьме кермо у свої руки... Це пряме попадання авторів у типовий образ жінки працює – глядачки розуміють, що вони не одні такі. Щоправда, Дарині дуже (аж не по-справжньому) пощастило із італійцем – роботодавцем. Занадто він добрий і розуміючий. Може, і справді навіть захоплений нею. Його мама – італійка – дуже виразний типаж: спершу знущується, а потім навіть ніби приязнь проявляє, коли просить залишити їхній будинок, дає гроші... А могла б і просто вигнати.

Олександр Земляний – оператор – увів у кадр символи та переходи, що легко прочитуються і сприймаються: вода, що постійно тече із джерела, як і пісочний годинник – відмірює час, в одному із останніх кадрів відображення Дарини роздвоїлось у трюмо так, що в одному дзеркалі вона із Митром у ліжку, в іншому – сама...

Віталій Лінецький загинув у 2014 році, коли фільм ще не був до кінця знятий. Тому фінал екранної версії відрізняється від оригіналу сценарію, де мало бути показане щасливе весілля доньки Дарини і Митра Мирослави із хлопцем-односельчанином. Тому вийшла недосказана історія, що далі триває десь у будинку навпроти, на сусідній вулиці, у цьому селі чи тому місті.

У «Гнізді горлиці» – багато людяності, життя, як воно є – у дрібницях та деталях, багато таланту, і він зроблений із любов'ю. Останній фактор найважливіший, бо саме він робить цю історію справжньою, непідробною і щирою.

Trápí Vás nejasnosti ohledně Vašeho zaměstnání či pobytu v ČR ?

Máte dluhy?

Neplatí Vám zaměstnavatel?

Máte zájem o bezplatné poradenství?

Pokusíme se nalézt možné řešení Vaší situace.

ASOCIACE OBČANSKÝCH PORADEN
83 poradenských míst v celé ČR

Volejte: +420 284 019 220 nebo +420 702 628 004

Pište: karel.jares@obcanskeporadny.cz

Naše poradenství je pro Vás zdarma.

(V případě nutnosti vyžijeme jazykových znalostí našich ukrajinských kolegů)

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 7/2020, рік XXVIII. Підписано до друку 28 серпня 2020 року. Ел. пошта: porohy@seznam.cz. Інтернет-адреса: www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/, реєстрація: МК ЧР/7044. Номер готували: Богдан Райчинець; Адела Юречкова, Лада Ржезнякова, Наталя Мостова, Юрій Копинець, Іржі Сотона, Михайло Степнов, Марія Цигилик, Олекса Лівінський. Використовуються повідомлення інформагентств та ілюстрації з відкритих джерел. Художнє оформлення та верстка: Тереза Меленова. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і виправляти мову, не поділяти поглядів автора. Часопис друкується із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: спільнота «Українська ініціатива в ЧР», ДНМ, Воцелова 3, 12000, Прага 2, ЧР; зареєстрована Міським судом у Празі, номер документа L 6121; контакт: uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz; тел.: +420221419821; ід. номер: 60448296. Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800. **Porohy** – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12-krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského «porih» – říční práh. Č. 7/2020, ročník XXVIII. Uzávěrka: 28. srpna 2020. E-mail: porohy@seznam.cz, web: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/, registrační číslo: MK ČR/7044. Číslo připravili: Bohdan Rajčinec; Adela Jurečková, Lada Řezňáková, Natalie Mostová, Jurij Kopynec, Jiří Sotona, Mychajlo Stepnov, Marie Cyhylykova, Oleksa Livinsky. Používáme zprávy informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Grafika: Tereza Melenová, www.gd3.cz. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: spolek Ukrajinská iniciativa v ČR, sp. zn. L 6121 vedená u Městského soudu v Praze, adresa: DNM, Voceľova 3, 12000, Praha 2, ČR. uicr@centrum.cz,

Founded January 4th, 1949 in London

**Європейський Конгрес Українців
із центром в Празі
вітає українську громаду Чехії та Європи.**

**З Днем
Незалежності
України !**

European Congress of Ukrainians
House of National Minorities
Vocelova 602/3 120 00 – Praha 2 Praha
info@europeancongressofukrainians.eu
[Facebook.com/EKUkrainians](https://www.facebook.com/EKUkrainians)
Youtube: Ukrainian Europe –Українська Європа